

Dvořák, Novello, Alfred Littleton a britské hudební festivaly: nově objevená korespondence, nové postřehy¹

DAVID R. BEVERIDGE

Antonín Dvořák
Fotografie / Photograph,
Robert W. Thrupp,
Birmingham, 1885
NM-ČMH-MAD S 226/1055

V životní a umělecké dráze Antonína Dvořáka se hrálo důležitou a velmi zajímavou roli anglické hudební nakladatelství Novello, Ewer & Company a jeho hlavní představitel Alfred Littleton. Počet Dvořákových děl, která poprvé vyšla u této firmy, není vysoký, zpravidla se však jedná o skladby velkého rozsahu a v kontextu skladatelovy tvorby zásadního významu: kromě *Osmé symfonie G dur*, B. 163² patří k dílům pro sbor a orchestr, obvykle také s vokálními sólisty. V chronologickém pořadí podle data vydání jsou to: *Hymnus* (anglicky jako *Patriotic Hymn*) na slova básně Dědicové Bílé hory, B. 134, kantáta *Svatěbní košile* (anglicky jako *The Spectre's Bride*), B. 135, oratorium *Svatá Ludmila*, B. 144, *Requiem*, B. 165 a *Mše D dur*, B. 175 – skladby, jejichž průměrná délka významně přesahuje hodinu. Firma Novello o Dvořákových díla do jisté míry soutěžila se skladatelovým hlavním nakladatelem, firmou Simrock v Berlíně. A jak ukazují různé dopisy v souborné

1) Tato studie využívá výsledků výzkumu a databází, které jsem připravil během několikaleté práce zaměřené na vytvoření důkladné studie o Dvořákově životě a díle, s podporou Národního nadání pro humanitní vědy (USA), Grantové agentury České republiky, Nadace „Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových v Praze“, Bärenreiter Verlag v Kasselu, Akademie věd České republiky a Dvořákovy společnosti pro českou a slovenskou hudbu (Velká Británie). Jsem také zavázán mnoha jednotlivcům, kteří mi pomáhali, a mohu jen doufat, že jsem většinu z nich za jejich konkrétní služby neopomenul poděkovat v dalších poznámkách.

2) Identifikační čísla skladeb podle BURGHAEUSER, Jarmil: *Antonín Dvořák. Tematický katalog*. 1. vydání, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha 1960. 2., rozšířené vydání, Bärenreiter Editio Supraphon, Praha 1996. Názvy, pod nimiž Novello vydal dvě z uvedených děl, nejsou vlastně překladem českého originálu. České slovo 'hymnus' spíše odpovídá anglickému 'ode' než 'hymn', a 'hymnus' nemusí být nutně 'patriotic', ačkoli nepochybně tento text vlastenecký je. Název *The Spectre's Bride* (Umrčova nevěsta) navrhl Alfred Littleton pro kantátu *Svatěbní košile* v dopise Dvořákově ze dne 19. ledna 1885 (vydaném v souborném vydání Dvořákovy korespondence ADKD – viz níže v tomto odstavci hlavního textu).

kritické edici *Antonín Dvořák. Korespondence a dokumenty* (dále jen ADKD),³ firma Novello obecně platila mnohem lépe.⁴

Kdyby Dvořák nebyl přiznal Simrockovi předkupní právo na všechna svá nová díla dávno předtím, než se dostal do kontaktu s nakladatelstvím Novello,⁵ mohl v Anglii publikovat více děl a možná si i finančně přilepšit.

Firma Novello však pro Dvořáka neměla význam jen jako nakladatelství. Alfred Littleton působil ve Velké Británii de facto v roli skladatelova agenta u koncertních organizací, zajišťujících Dvořákovy vystoupení jako dirigenta vlastních děl. Zprostředkoval dokonce i objednávky na nová díla (skutečně realizovaná nebo jen uvažovaná) pro hudební festivaly v různých britských městech.⁶

V neposlední řadě pohostinství, které Dvořákově Littleton nabídl ve svém sídle známém Westwood House v Sydenhamu (na jižním okraji Londýna), učinilo z této rezidence zdaleka nejvýznamnější místo skladatelova pobytu v Evropě mimo Čechy: v letech 1884–1890 v něm strávil pravděpodobně osmapadesát nocí.⁷ Westwood House byl místem jeho četných setkání s významnými britskými hudebníky a hudebními kritiky (i v době, kdy tam zrovna nebyl ubytován) a v květnu 1885 právě zde složil *Dvě písně na lidové texty*, B. 142.⁸ Sídlo bylo v roce 1952 bohužel zbořeno.⁹

V roce 1891 Littleton také sehrál hlavní roli při zprostředkování Dvořákových jednání s Jeannette Thurberovou, týkajících se smlouvy o skladatelově působení jako ředitele Americké národní hudební konzervatoře. O rok později, krátce před Dvořákovým odjezdem do New Yorku a převzetím této funkce, Littleton zprostředkoval přání Thurberové

3) V deseti svazcích. Vydalo Editio Supraphon / Editio Bärenreiter Praha, 1987–2004. Zpracováno týmem pod vedením Milana Kuny. Položky, z nichž v této studii cituji, lze v chronologicky uspořádané Dvořákově odeslané a přijaté korespondenci v ADKD snadno najít, a proto je uvádím bez odkazů na čísla svazků a stránek.

4) Za každé z děl, *Svatou Ludmilu a Requiem*, Dvořák obdržel 650 britských liber (v letech 1886 a 1891). Viz ADKD: Littleton Dvořákově 15. února 1886, Dvořák Littletonovi 20. února 1886 a Littleton Dvořákově 13. dubna 1891. Tato částka tehdy odpovídala asi 11 700 německých marek. (Směnný kurz na základě informací z ADKD: Dvořák Malybrok-Stielerové 17. ledna 1888, Göbloví 1. srpna 1891, Rusovi 2. ledna 1893, Hodíkoví [v červnu] 1893 a Simrockovi kolem 12. července 1893; Littleton Dvořákově 13. července 1891.) Fritz Simrock později koupil *Symfonii Z Nového světa*, B. 178, za pouhých 2000 marek (jeho dopis Dvořákově z 28. července 1893) a teprve po mimořádném úspěchu tohoto díla se v dopise z 24. června 1896 uvolil zaplatit skladateli za další skladby honorář odpovídající tomu, co mu platila firma Novello: 12 000 marek (dohromady) za tři symfonické básně: *Vodník*, B. 195, *Polednice*, B. 196 a *Zlatý kolovrat*, B. 197.

5) Viz níže pozn. 37.

6) Korespondence s organizátory těchto festivalů obsažená v ADKD – viz dále v hlavním textu. Další informace o samotných festivalech se nacházejí na různých místech nepublikované disertační práce Jitky Slavíkové *Kontakty Antonína Dvořáka s Anglií. Jejich význam pro skladatelův život a dílo i pro česko-britské kulturně společenské vztahy* (Praha 1989) a v její publikované knize *Dvořák a Anglie aneb Země, které mnoho dlužím* (Paseka, Praha a Litomyšl 1994), zde většinou bez udání příslušného zdroje.

7) To dokládá množství jeho dopisů a různých dalších dobových zpráv. Ohledně jeho nejdelšího pobytu ve Westwood House (v dubnu až květnu 1885) viz zejména zprávy Josefa Zubatého, který byl skladateli při této cestě společníkem: *Dalibor* VII/20–21 (28. května 1885) s. 195, VII/22–23 (14. června) s. 215, a VII/24 (28. června) s. 234, také *Hudební revue* IV/8–9 (říjen 1911), s. 487–489.

8) Viz příslušná položka v Burghaeuserově kalatalogu (op. cit., pozn. 2). Druhé vydání katalogu (1996) uvádí dataci skici chybně jako 1. února 1885; v prvním vydání (1960) je datum uvedeno správně: 1. května 1885.

9) Internetové stránky „Sydenham Town“, přístup 22. prosince 2010: http://www.sydenham.org.uk/se26_sheenewood.html

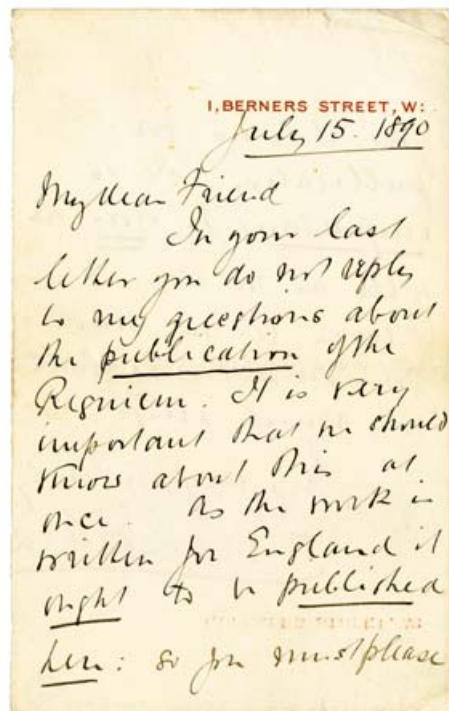
ohledně kantáty, kterou od skladatele žádala pro jeho americký koncertní debut. Jako jednu z možností navrhovala *Te Deum*, jež Dvořák pro tuto příležitost skutečně zkomponoval (B. 176), nebo v ideálním případě zhudebnění básně *Americký prapor* Josepha Rodmana Drakea, které skladatel rovněž realizoval (B. 177), ale pro uvedenou příležitost je nestihl dokončit včas.¹⁰

Dvořákovy vztahy s Alfredem Littletonem a nakladatelstvím Novello jsou díky korespondenci zdokumentovány celkem dobře. Tito dva odesílatelé – Littleton (především) a firma Novello (bez jména konkrétní osoby nebo v jednom případě se jménem zaměstnance Bertholda Tourse) – společně představují druhý nejbohatší zdroj známých písemných sdělení, které skladatel obdržel: se svými devětapadesáti položkami (včetně tří nově objevených dopisů uvedených níže) těsně porázejí Jeannette Thurberovou, překonává je pouze Fritz Simrock. Littleton a firma Novello by pravděpodobně zaujímali stejné postavení mezi adresáty Dvořákových dopisů, nebýt toho, že neobvykle vysoký počet sdělení, která jim musel poslat, je dnes nezvěstný; např. mezi létem 1886 a létem 1890 zeje téměř čtyřletá propast, přestože víme, že se jednalo o období jejich významných kontaktů. Tuto mezeru začíná jen zvolna zaplňovat nově objevený dopis z 16. února 1890, uvedený níže. Vše, co máme k dispozici, je třicet položek korespondence zasláné Dvořákem Littletonovi a firmě Novello; přitom u několika adresátů Dvořákových dopisů je počet dochovaných dopisů větší. Situace však mohla být ještě horší: můžeme být vděční Jitce Slavíkové, že při svém pobytu v Anglii v 80. letech 20. století získala fotokopie deseti Dvořákových dopisů Littletonovi;¹¹ některé z nich, tedy ještě v majetku firmy Novello, byly později rozebrány v dražbě.¹² Originály poměrně velkého množství dopisů, které Dvořák poslal Littletonovi a firmě Novello, a téměř všech

10) K této záležitosti se vztahuje pět písemných sdělení mezi Littletonem a třetími osobami (nikoli Dvořákem), z nichž *ADKD* částečně cituje nebo je parafrázuje v poznámkách pod čarou k vlastní Dvořákově korespondenci. Viz také SLAVÍKOVÁ, Jitka: *K Dvořákovu odjezdu do Ameriky*, *Hudební rozhledy*, 1985, č. 3, s. 138–142. Bylo by přínosné představit úplné znění těchto dopisů, zatím se mi však nepodařilo všechny nalézt, navíc by rozsah této studie překročil dané možnosti. Zmíním pouze, že Thurberová výběrem americké básně pro Dvořákovu zhudebnění nepověřila Bernharda Bachura, jak uvádí česká literatura, ale zřejmě ji vybrala sama.

11) SLAVÍKOVÁ: *Kontakty [...]* (op. cit., pozn. 6), str. 4–5.

12) Harvey Grace a Peter Ward Jones: “Novello”, *Grove Music Online*, přístup 27. listopadu 2010.

Ukázka písma Alfreda Littletona / A sample of Alfred Littleton's handwriting
Z dopisu Antonínu Dvořákovi, 15. 7. 1890 /
From his letter to Dvořák of 15 July 1890
NM-ČMH-MAD S 76/1127

známých dopisů, které od nich přijal, jsou dnes uloženy v Českém muzeu hudby (dále jen ČMH). Od veškeré korespondence mezi Dvořákem a firmou Novello, obsažené v *ADKD* (včetně dopisů, které „zachránila“ Jitka Slavíková), máme v ČMH k dispozici fotokopie, nedávno věnované hlavním editorem *ADKD*, Milanem Kunou.¹³

Co se týká Dvořákovy korespondence s britskými hudebními festivaly, Littletonovy „zprostředkovatelské služby“ do značné míry zbavily Dvořáka nutnosti přímé písemné komunikace s jejich představiteli. Počet známých listovních sdělení, která si s nimi Dvořák vyměnil, je proto poměrně malý: v rejstřících korespondence na konci 4. a 8. svazku *ADKD* viz hesla Beale a Milward (z festivalu v Birminghamu), Broughton a Spark (Leeds), Scott (Cardiff) a Sheffield Musical Festival (též *Hudební festival v Sheffieldu*), poslední bez jména konkrétní osoby.

Podnětem ke vzniku této studie byl nedávný objev pěti významných přírůstků do seznamu známé korespondence mezi Alfredem Littletonem a Dvořákem a navíc dvou dopisů týkajících se výhradně Dvořákovy *Mše D dur*, které firma Novello zaslala třetím osobám. Jde o tyto dopisy: 1) dopis Dvořáka Littletonovi, datovaný 16. února 1890, známý z katalogu antikvariátu J. A. Stargardta v Berlíně pro aukci konanou v červnu 2010; 2) dopis Dvořáka Littletonovi s datem 20. října 1890, který v roce 2007 zakoupilo ČMH;¹⁴ 3–5) tři Littletonovy dopisy Dvořákovi datované 4. června 1889, 20. června 1890 a 27. srpna 1890; 6) dopis firmy Novello firmě Simrock s datem 15. listopadu 1889;

13) Dvořáková známá korespondence s Littletonem začala několika dopisy psanými oběma stranami německy, ale dále pokračovala v angličtině. Dopisy obou pisatelů jsou bohužel často špatně čitelné. (Nezbývá než litovat skladatele, který usiloval o zvládnutí angličtiny a přitom se musel vypořádávat s Littletonovými klikyháky!) V Littletonových dopisech je mnoho slov obtížné vyluštit a další, která omylem vynechal, si musí člověk domýšlet. Abych mohl správně interpretovat některé pasáže transkribované a uvedené v tomto článku, porovnával jsem je s jinými dopisy těchto pisatelů (v majetku ČMH), v nichž se stejná slova vyskytují v souvislostech, jejichž výklad je nepochybný.

S pomocí Elizabeth Shribmanové, které tímto srdečně děkuji, jsem také porovnal veškerou Dvořákovu anglicky psanou korespondenci s Littletonem a firmou Novello, uloženou v ČMH (celkem 53 položek), s jejími přepisy v *ADKD* a celkem pochopitelně jsem našel nějaké nesrovnalosti. Asi nejvýznamnější se týká Littletonova dopisu Dvořákovi z 27. ledna 1886, kde by se druhá věta druhého odstavce měla číst takto: „I do not think Samson + Delilah is large enough for them and I am afraid John Hus would not do on account of the large number of Roman Catholics at Birmingham.“ („Nemyslím, že Samson a Dalila je pro ně dostačující a obávám se, že Jan Hus by se nehodil kvůli vysokému počtu římských katolíků v Birminghamu.“) Pokud vím, jedná se o jediný známý doklad toho, že Dvořák jako námět ke kompozici pro birminghamský festival v roce 1888 zvažoval Jana Husa; přepis v *ADKD* vynechává zmínku o Husovi, příslušnou pasáž uvádí rozdílně a bez jakéhokoli jména. Také se domnívám, že „P. S.“ umístěné v *ADKD* na konci Littletonova dopisu z 26. listopadu 1884 ve skutečnosti patří nikoli k tomuto dopisu, ale k nějakému pozdějšímu, s největší pravděpodobností k takovému, jehož hlavní text je nezvěstný a který byl napsán 19. ledna 1885 nebo (pravděpodobně) po tomto datu a zároveň před Dvořákovým odjezdem do Anglie 15. srpna 1885. P. S. je na volném listu papíru, jinak prázdném, vedeném v ČMH samostatně jako S 76/1108, zatímco dopis z 26. listopadu 1884 jako S 76/1102.

14) Dopis z 16. února 1890, viz <http://www.stargardt.de/de/kataloge/> (ke dni 22. prosince 2010), *Katalog* 694, položka č. 651, pod 'IV. Musik'. Dopis z 20. října 1890 je uložen v ČMH-MAD č. př. 5/2008, inv. č. 8667. Za upozornění na tyto dva dopisy děkuji Evě Paulové a Markétě Kabelkové.

7) dopis od firmy Novello adresovaný Josefu Hlávkoví z ledna 1893.¹⁵ Pět položek zahrnutých pod čísly 3–7 jsem v září 2010 našel v pozůstalosti Josefa Hlávky v Památníku národního písemnictví v Praze. Všechny těchto sedm nově objevených dopisů bude dále uvedeno v českém překladu spolu s dalšími dvěma souvisejícími a dosud nepublikovanými dopisy ze sbírek ČMH: Charles Beale z birminghamského festivalu píše Dvořákovi 31. května 1889 a firma Novello firmě Simrock 11. listopadu 1889. Český překlad hlavního obsahu těchto devíti dopisů je uveden níže; diplomatický přepis viz anglická verze článku.¹⁶

Dopisy se týkají především okolností vydání tří Dvořákových děl – *Requiem*, *Osmé symfonie* a *Mše D dur*, a to buď v samotném počátku jednání ohledně vydání díla firmou Novello, nebo v ranější fázi jednání, než jaká byla dosud známa. V případě *Requiem* nacházíme v dopisech také důležitý chybějící „spojovací článek“ týkající se Dvořákova počátečního podnětu ke *kompozici* tohoto díla. Zároveň můžeme díky těmto dopisům lépe proniknout do dalších aspektů skladatelova života a díla, zejména do jeho vztahů se Simrockem. Kromě uvedených devíti dopisů, které odeslal či přijal Littleton, firma Novello a Charles Beale, budu odkazovat k vybraným pasážím z jiné skupiny celkem čtrnácti Simrockových dopisů Dvořákovi, které jsem našel v Hlávkově pozůstalosti, pokud se vztahují k záležitostem zde pojednávaným; jejich plné znění mám v úmyslu publikovat později.¹⁷

REQUIEM, B. 165

Prvním známým písemným sdělením, které se týká kompozice díla pro festival v Birminghamu v roce 1891 – tím dílem se pak stalo *Requiem* – byl a stále je Littletonův dopis Dvořákovi ze 16. května 1889 (publikovaný v *ADKD*) s dotazem:

15) Těchto pět dopisů jsem našel v Hlávkově pozůstalosti během výzkumu finančně podporovaném Národohospodářským ústavem Josefa Hlávky, který je součástí Nadace „Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových“. Viz DYKOVÁ, Věra: *Josef Hlávka (1831–1908). Soupis osobního fondu (pracovní verze)*, Praha: Památník národního písemnictví, 2006, s. 41 (firma Novello Hlávkoví) a s. 90 (firma Novello Simrockovi). Littletonovy dopisy Dvořákovi nejsou v této pracovní verzi inventáře obsaženy, protože Věra Dyková nevěděla, kam je zařadit: nemohla identifikovat Littletonův podpis a Dvořákovo jméno se v nich nikde neobjevuje (oslovení zní pouze: „Milý příteli“). Nicméně se domnívala, že by se mohly Dvořáka týkat, a protože věděla, že skladatel je předmětem mého bádání, laskavě mě na ně upozornila; o totožnosti odesílatele i adresáta není pochyb. Hlávka měl dopisy u sebe s největší pravděpodobností proto, že ho Dvořák žádal o radu ohledně obchodních záležitostí.

16) Ve svém přepisu neusiluji o opravu chyb v pravopisu, gramatice, syntaxi, psaní velkých písmen nebo interpunkci. Pokud je možno některou špatně čitelnou pasáž číst dvěma možnými způsoby, vybírám tu, která je správná a dává smysl. Tam, kde je originál textu zjevně nesprávný, však chybu zachovávám (bez vložení „[sic]“, protože jejich počet by byl příliš vysoký). Do hranatých závorek doplňuji slova vynechaná zjevně nedopatřením, ale nezbytná pro srozumitelnost. Texty však jsou vcelku srozumitelné i bez doplnění. Obzvlášť v Dvořákově případě mají chyby svoji hodnotu, neboť dokumentují stupeň jeho ovládnutí angličtiny. Skupina malých x znamená nečitelné slovo nebo část slova, počet x zhruba naznačuje počet nečitelných písmen.

17) Děkuji Janu Kahudovi za pomoc při přepisování těchto dopisů z německého kurentu.

Pomyslíte někdy na nějakou další skladbu pro Anglii? Jak by se Vám líbilo napsat mši (*Requiem*) jako „*Stabat mater*“ nebo další kantátu jako „*Svatební košile*“, pouze snadnější, alespoň pro orchestr.¹⁸

Další položka v *ADKD* týkající se *Requiem* se objevuje až po přestávce delší než tři měsíce: jde o Littletonův dopis z 19. srpna 1889 a je z něj zřejmé, že se mezi tím jednání ohledně *Requiem* posunulo dál.

Právě jsem dostal dopis z Birminghamu. Výbor říká, že od Vás ještě neobdrželi odpověď na dopis, který Vám mým prostřednictvím poslali.¹⁹

Zmiňovaný dopis z Birminghamu, zřejmě první kontakt organizátorů festivalu s Dvořákem ohledně ročníku 1891, je již dlouho v držení ČMH,²⁰ ale v *ADKD* byl pravděpodobně pouhým nedopatřením vynechán²¹ a pokud vím, nebyl publikován ani nikde jinde.²² Předkládám tedy úplný překlad jeho textu:

[31. května 1889 Charles Beale Dvořákovi]

[tištěné záhlaví:]

Hudební festival v Birminghamu | Hudební podvýbor | 3, Newhall Street | Birmingham

[odsud rukopis:]

31. května 1889

Vážený pane,

na přání orchestrálního výboru hudebního festivalu v Birminghamu Vám sděluji, že by výbor byl potěšen, kdybyste ho poctil kompozicí nového díla pro první provedení na festivalu v roce 1891.

Kromě přání, aby se jednalo o dílo nejvyšší závažnosti, si výbor nedovoluje navrhnout Vám jeho přesný charakter, ale spíše by uvítal Vaše rozhodnutí, zda by to mělo být oratorium, duchovní kantáta či mše pro ranní provedení, nebo světská kantáta pro večerní provedení.

Neznám Vaše stanovisko ohledně podmínek k získání autorských práv, ale nepochybují, že uspokojivou dohodu by bylo možno vytvořit prostřednictvím pánů Novello & Co, kteří jsou tak laskaví, že Vám doručí tento dopis.

Měl bych doplnit, že výbor si vroucně přeje, aby dílo dirigoval skladatel, a mohu

18) Dopis v ČMH-MAD S 76/1193. Stejně jako u všech dopisů citovaných v této studii připojuji svůj vlastní diplomatický přepis originálu; u dopisů publikovaných v *ADKD* si všímám pouze významnějších rozdílů mezi oběma verzemi. Svou transkripční metodu popisuji v pozn. 16.

19) ČMH-MAD S 76/1122. *ADKD* má 'Birmingham', ale pravopis původního rukopisu je správný: Birmingham.

20) ČMH-MAD S 76/1193.

21) *ADKD* na tento dopis odkazuje v poznámkách k ostatní korespondenci, jako by byl v edici zařazený.

22) Nejvýznamnější Dvořákův životopisec Otakar Šourek se o něm nezmiňuje nikde (ani nevěděl, že *Requiem* bylo psáno pro Anglii). Poněkud překvapivější je absence jakékoli zmínky o tomto dopisu v pojednáních o *Requiem* v obou dvořákovských knihách britského badatele Johna Claphama: *Antonín Dvořák: Musician and Craftsman*, St. Martin's Press, New York, 1966, s. 244–255, a *Dvořák*, Norton, New York and London, 1979, s. 102–103. Jitka Slavíková cituje část jedné věty z dopisu v disertační práci *Kontakty [...]* (op. cit., pozn. 6) s. 232, pozn. 46 a v českém překladu v knize *Dvořák a Anglie*, s. 123 (rovněž viz pozn. 6).

Vám zaručit srdečné přijetí v Birminghamu, kde máme skvělý úspěch „Svatebních košil“ stále v živé paměti.

Věřím, že Vaše zkušenost z festivalu v roce 1885 je pro Vás zárukou, že bude vynaloženo veškeré možné úsilí, aby byla zajištěna náležitá úroveň provedení.

Jsem, vážený pane, Váš věrný
Charles G. Beale, předseda hudebního podvýboru.

Herr Antonín Dvořák

Teď již našťestí můžeme doplnit i průvodní dopis, s nímž, jak říká Beale, firma Novello doručila jeho vlastní dopis Dvořákovi. Je to jeden ze tří výše zmíněných dopisů od Alfreda Littletona, nalezených v pozůstalosti Josefa Hlávky:

[4. června 1889 Alfred Littleton Dvořákovi]

[červeně vtištěné záhlaví:] I [nebo 1?], BERNERS STREET, W:²⁵

[rukopis:]

4. června 1889

Milý příteli,

mnohokrát děkuji za Váš dopis z 23 [tento Dvořákův dopis, nepochybně odpověď na Littletonův z 16. května, je stále nezvěstný]. Posílám Vám dopis od výboru festivalu v Birminghamu a doufám, že Vám poskytne takovou příležitost a podnět k práci, na jaké čekáte. Jistě víte, jak významný je festival v Birminghamu: je na prvním místě. Stále si myslím, že nejlepší by byla kantáta nebo mše. Prosím, dejte mi příznivou odpověď a pokud se rozhodnete něco napsat, jsem si jistý, že dokážeme vytvořit uspokojivé obchodní podmínky.

Myslím, že by bylo dobré, kdybyste svou odpověď Birminghamu zaslal mně.

Velmi upřímně Váš
Alfred W. Littleton.

Sotva bychom našli jasnější důkaz o Littletonově úzké spolupráci s organizátory festivalu v Birminghamu nebo o jeho neformální úloze Dvořákova zástupce, než jaký nám poskytuje tato dvojice dopisů. Vyplyvá z nich možnost, že on sám inicioval pozvání z Birminghamu, snad v reakci na Dvořákovu žádost v nezvěstném dopisu z 23. května.

Je poněkud zarážející, že Dvořák zřejmě udržoval své anglické přátele v napětí více než půldruhého roku. Littleton jej v této záležitosti upomínal v dopisech z 19. srpna a 1. září 1889 (oba viz ADKD). Simrockův dopis Dvořákovi z 3. listopadu 1889, který jsem nedávno našel v Hlávkově pozůstalosti, naznačuje, že tou dobou se už skladatel svěřil svému německému nakladateli, že má v úmyslu složit nové velké vokální dílo pro Anglii; pravděpodobně se jednalo o dílo určené pro Birmingham. Zdá se však, že samotní Angličané o ničem nevěděli! Ještě 7. ledna 1890 musel Littleton Dvořákovi položit otázku, zda tedy napíše dílo pro Birmingham nebo ne (dopis v ADKD). Z jeho jen o dva dny pozdějšího

23) Londýnská adresa firmy Novello.

dopisu skladateli (rovněž v ADKD) je však patrné, že konečně dostal kladnou odpověď (v dosud nezvěstném sdělení) spolu se specifikací, o jaké dílo se bude jednat:²⁴

Jsem potěšen, že jste se rozhodl napsat Requiem pro Birmingham. Hned jsem napsal výboru a vím, že tato dobrá zpráva je velmi potěší.

Jakmile začnete s kompozicí tohoto velkého díla, doufám, že mi občas pošlete zprávu, pro jaké sólové hlasy píšete atd., atd.

Jen o den později, 10. ledna, napsal Dvořákovi z Birminghamu Beale (dopis v ADKD), aby mu vyjádřil své potěšení nad zprávou, kterou mu zprostředkoval Littleton.

Dvořák se ve skutečnosti pro kompozici *Requiem* nejen rozhodl, dokonce už začal skládat, a to na Nový rok 1890. Průběh vzniku díla můžeme sledovat ve skicách, klavírním výtahu a partituru, dochovaných v majetku ČMH.²⁵ Máme také k dispozici mnoho sdělení, týkajících se vzniku díla, která psal Dvořák svým českým a německým přátelům.²⁶

Známá Dvořákova korespondence s anglickými adresáty týkající se *Requiem* však dosud vykazovala téměř úplné vakuum, rozprostírající se od výše zmíněného Bealeova dopisu z 10. ledna 1890 až k Littletonovu dopisu Dvořákovi z 24. října. Z něho je patrné, že složitá jednání ohledně vydání díla u firmy Novello byla v plném proudu. Z tohoto mezidobí jsme dosud měli k dispozici jen Littletonův dopis z 15. července a Dvořákovu odpověď z 27. července, na které budeme odkazovat níže. V několika posledních letech se objevily další čtyři významné položky korespondence mezi Dvořákem a Littletonem z roku 1890, po dvou v každém směru, které tuto mezeru částečně zaplňují; umožňují nám lépe porozumět průběhu skladatelových jednání s nakladatelem ohledně tohoto díla i jiných skladeb.

Prvním z nich je Dvořákův dopis Littletonovi, v němž skladatel reaguje na jeho poslední žádost z uvedeného dopisu z 9. ledna ohledně informací o průběhu kompozice *Requiem*. Dvořákův dopis datovaný 16. února prodal v červnu 2010 berlínský antikvariát J. A. Stargardt soukromému sběrateli. Nepodařilo se mi navázat s kupcem kontakt, ale firemní katalog určený pro aukci uvádí v přepisu citát z dopisu, který zřejmě představuje větší část jeho obsahu.²⁷ Většina takto publikovaných informací jen potvrzuje to, co známe z jiných zdrojů,²⁸ ale dopis rovněž dokládá Dvořákovy pokračující přátelské a pracovní

24) Původní rukopis v ČMH-MAD S 76/1125.

25) Náčrty *Requiem*, B. 165 (S 76/1457, S 76/1482, S 76/1550), započaty 1. 1. 1890, dokončeny 7. 7. Klavírní výtah, B. 517 (S 76/1456), také započat 1. 1. 1890, dokončen 18. 7. Rukopisná partitura (S 76/1455) započata 2. 8., dokončena 31. 10.

26) V ADKD viz Dvořákovy dopisy z 15. 1., 25. 4., 19. 5., 14. 6., 18. 6., 12. 8., 20. 8. a 18. 9. Mimo ADKD: nedávno objevený dopis z 19. 6. 1890 Aloisi Göblovi, viz KIBICOVÁ, Tereza: *Antonín Dvořák nejbližšímu příteli II*, Hudební věda, roč. 44, č. 3–4, 2007, s. 391–402.

27) Viz pozn. 14. Jednatel firmy Wolfgang Mecklenburg laskavě přeposlal můj e-mail, v němž se o dopis zajímám, kupci, ale neoddržel jsem žádnou odpověď. Citace v katalogu neobsahuje Littletonovo jméno a katalog ani adresáta nijak neidentifikuje, ale z oslovení „Milý příteli“, které Dvořák obvykle používal v dopisech Littletonovi, a především ze souvislostí a obsahu dopisu můžeme bezpečně předpokládat, že zamýšleným příjemcem byl Littleton. Z faksimile v katalogu jsou zjevné jen datum a Dvořákův podpis na konci.

28) Z Dvořákových výše zmíněných notových rukopisů ohledně *Requiem* (viz pozn. 25) a z korespondence s Vasilijem Safonovem v ADKD ohledně cesty do Ruska.

styky s Littletonem.²⁹ Dále si mimo jiné můžeme povšimnout Dvořákova odhadu celkové délky *Requiem*, který v této poměrně rané fázi kompozice představuje pozoruhodně přesnou předpověď konečného výsledku. Jedná se o nejstarší zmínku na toto téma v celé známé korespondenci i dalších dokumentech. Níže uvedený text je doslovně převzat ze Stargardtova katalogu; „[...]“ vyznačuje pasáže, které v něm nejsou obsaženy.

✉ [16. února 1890 Dvořák Littletonovi]

Milý příteli,

[...]

číslo jedna (*Requiem*) je psáno pro sbor (v kombinaci se sólovými hlasy). Č. 2, nejzřetlejší z celého díla, „*Dies irae dies illa*“, je pro sbor,³⁰ pak následuje „*Tuba mirum*“ alt a bas sólo³¹ se sborem, „*Liber scriptus*“ tenor sólo. Č. 3 „*Quid sum miser*“ až k „*Rex tremendae*“ sóla a sbor.³² Č. 4 kvartet sólistů „*Recordare Jesu pie*“.³³

To vše je hotovo, nyní jsem u *Confutatis maledictis* a *Lacrymosa*. Až v dubnu přijedu do Anglie, doufám, že Vám budu moci z mého *Requiem* něco zahrát.³⁴ Předseda birminghamského výboru mi před časem psal a byl velmi potěšen, že jsem se rozhodl pro festival napsat velké dílo.³⁵

Myslím, že provedení celé kompozice zabere hodinu a půl. V nejbližší době (7. března) pojedu do Ruska / Moskvy, kde budu dirigovat velký koncert v Carské ruské hudební společnosti...³⁶

[...]

Antonín Dvořák
v Praze 18 16/2 90.

Další z Littletonových dopisů Dvořákovi, nově objevených v pozůstalosti Josefa Hlávky, je datován 20. června 1890 a začíná velmi zajímavým odstavcem, týkajícím se *Mše D dur*, kterému se budeme věnovat později v souvislosti s tímto dílem. Pokud jde o *Requiem*, dopis je nejstarším známým dokladem jednání o jeho tisku:

29) Tento dopis v nevelké míře zaplňuje zmíněnou propast ve známé Dvořákově korespondenci Littletonovi, a to mezi 22. srpnem 1886 a 27. červencem 1890, kdy musel Littletonovi nepochybně poslat mnoho dopisů, dnes nezvěstných.

30) V konečné podobě díla začíná *Dies irae* jako č. 3, skutečně pro orchestr a sbor bez sólistů. Předchází mu relativně krátké *Graduale*, č. 2, které začíná opakováním úvodních slov z č. 1.

31) V konečné podobě díla jako č. 4, sóla alt a bas se sborem a orchestrem.

32) Nakonec č. 5, pro všechny čtyři sólisty, sbor a orchestr.

33) Nakonec č. 6, pro všechny čtyři sólisty a orchestr, bez sboru.

34) A zahrál: 25. dubna 1890 napsal V. J. Novotnému z Londýna, kam přijel dirigovat svoji *Osmou symfonii*, že odpoledne má hrát pozvaným hudebním kritikům *Kyrie* a *Dies irae* (pravděpodobně ve Westwood House).

35) Jednalo se nepochybně o dopis z 10. ledna 1890 od Charlese G. Bealea (viz výše).

36) Na 7. března (zde i dále podle gregoriánského kalendáře) byl plánován Dvořákovův koncert v Moskvě, jak potvrzoval telegram Vasilije Safonova skladateli z 10. února (publikovaný v *ADKD*). Jednání o tomto koncertu probíhala už od předchozího léta. Viz Safonovův dopis Dvořákovi ze 17. července 1889, který se zmiňuje o „Konzerte von der Direktion der Kaiser[lichen] russ[ischen] Musikgesellschaft in Moskau“. Koncert byl nakonec odložen a konal se 11. března.

[20. června 1890 Alfred Littleton Dvořákovi]

[červeně vytištěné záhlaví:] I [nebo 1?], BERNERS STREET, W:

[rukopis:]

20. června 1890

[...]

Milý příteli,

s velkým potěšením přikládám šek za mši. Stran tisku jsme zatím nic nepodnikli. Stále jsem nedočkavý, zda někdy přistoupíte k instrumentaci alespoň pro malý orchestr: prosím, přemýšlejte o tom: pokud to uděláte, samozřejmě bychom Vám museli zaplatit něco navíc.

Nyní co se týká *Requiem*: myslím, že je čas něco rozhodnout: samozřejmě si myslím, že máme právo ho vydat zde – vzpomínáte na váš slib, že bychom měli dostat všechna sborová díla, která napíšete, a Simrock měl dostat všechna orchestrální a ostatní díla. Pokud chcete Simrocka potěšit, ponechte mu *Requiem* pro kontinent, ale my ho musíme mít pro Anglii. Udělali jsme vše, aby Vaše hudba měla v Anglii úspěch, a chceme tak činit i nadále. Prosím, uvažte tuto věc velmi vážně a dejte mi vědět, co si o tom myslíte.

S nejsrdčnějším pozdravem Vám i paní
jsem Váš velmi upřímně Alfred W. Littleton.

Mnohokrát díky za známky.

Tvrzení, že Dvořák všechna svá příští sborová díla slíbil firmě Novello, je doloženo – pokud je mi známo – pouze tímto jedním nově objeveným dopisem. Jestliže takový slib skutečně zazněl, pak byl jasným porušením Dvořákova zmíněného závazku vůči jeho hlavnímu nakladateli Simrockovi, který měl předkupní právo na všechna skladatelova nová díla. Simrock později vyhrožoval, že se v případě *Requiem* na tuto jedenáct let starou „dohodu“ (*Verabredung*) odvolá soudně.³⁷ Řešení, že by Novello mohl vlastnit vydavatelská práva pro Anglii a Simrock pro evropskou pevninu, navrhl pravděpodobně sám Simrock; podobnou dohodu pro Anglii a Německo předkládal již ve zmiňovaném dopise Dvořákovi z 3. listopadu 1889 (dnes uloženém v Hlávkově pozůstalosti) pro bližší neupřesněné velké Dvořákově vokální dílo, které chtěl skladatel napsat pro Anglii. Žádná taková dohoda však zjevně uzavřena nebyla a Simrock měl pocit, že jej Dvořák v jednáních s Novellem obešel.

Dvořák se už dávno naučil nedávat nakladatelům sliby unáhleně; 15. července 1890 (dopis v *ADKD*) ho Littleton musel upozornit, že jeho poslední dopis (dnes nezvěstný),

37) Viz Dvořákovův dopis Aloisi Göblovovi ze 17. listopadu 1890 v *ADKD*. Původní „dohoda“ viz (také v *ADKD*) Simrock Dvořákovi 8. a 22. ledna 1879, Dvořák Simrockovi 11. ledna 1879.

Těžko si představit, že by taková „dohoda“ byla uznána soudem: byla příliš vágní a zahrnovala povinnosti jen na Dvořákově straně, skladatel by žádné určité výhody od Simrocka nezískal. Tato dohoda přesto hrála při Dvořákových jednáních s německým nakladatelem zásadní roli. Problémem se chci zabývat v samostatné studii o skladatelových vztazích se Simrockem ve světle čtrnácti dosud neznámých Simrockových dopisů Dvořákovi, které jsem našel v pozůstalosti Josefa Hlávky. Pocházejí většinou z období, o němž právě hovoříme (1889–1890).

zřejmě psaný po obdržení Littletonova z 20. června, stále nic neříká o podmínkách k vydání *Requiem*. 27. července Dvořák obezřetně odpověděl (dopis v ADKD):³⁸

Pokud jde o „Requiem“, je pro mě obtížné (dokud dílo nedokončím) rozhodnout nebo slíbit něco, co později nebudu moci dodržet – ale buďte ujištěn, že skladbu dám mnohem raději Vám než kterémukoliv jinému nakladateli.

Littleton ho musel upomenout ještě jednou – nyní se značnou naléhavostí, která neměla daleko k výhrůžce – v našem dalším nově objeveném dopisu z 27. srpna 1890. Jedná se o třetí a poslední Littletonův dopis Dvořákovi, nalezený v Hlávkově pozůstalosti. Britský nakladatel v něm zároveň záporně reaguje na Dvořákovu zmínku v dopise z 27. července, že by byl rád, kdyby bylo dílo provedeno v Praze ještě dříve než v Birminghamu. Pak ale pokračuje v hovorovém tónu na téma rodinných novinek, což je dokladem jeho vřelého osobního vztahu k Dvořákovi. (Zdá se, že Dvořák využil volné místo na Littletonově dopise, aby si procvičil anglický pravopis a slovní zásobu. To lze vidět i na originálech některých dalších dopisů, které dostal od Littletona, otištěných ovšem v ADKD bez Dvořákových přípisů.)

[27. srpna 1890 Alfred Littleton Dvořákovi]

[nad záhlavím jinou rukou, pravděpodobně Dvořákovou, velmi úhledně:]
friend freind [= „přítel“ se správným a nesprávným pravopisem]

[tištěné záhlaví:] **Westwood House, Sydenham.**

[zbytek v rukopise:]

27. srpna 1890

Milý příteli,

stále čekám, že od Vás uslyším něco určitého o Requiem. Když si vzpomenete, že první osobou, která Vás vyzvala k jeho komponování, jsem byl já [jedná se patrně o jeho citovaný dopis z 16. května 1889], jistě uznáte, že ho nemůžete přenechat jinému nakladateli. Nyní je čas, aby došlo k dohodě, pokud má být dílo řádně a beze spěchu vydáno. Nemyslím, že se bude lidem v Birminghamu líbit, když bude Requiem dříve provedeno někde jinde.

Určitě Vás bude zajímat, že během naší dovolené u moře se naše dcera Cissie zasnoubila s panem Frankem Pearsonem, synem architekta, který navrhl Westwood House. Všechny nás to velmi těší.

S nejsrdečnějším pozdravem doufám v brzkou odpověď,

jsem velmi
upřímně Váš
Alfred H Littleton

Toto posílám do Prahy, protože nevím, zda jste ještě na Vysoké.

³⁸⁾ Původní rukopis v ČMH-MAD S 226/54.

[následují další přípisky stejnou rukou jako na začátku dopisu, pravděpodobně Dvořákovou; viz anglická verze této studie]

OSMÁ SYMFONIE, B. 163

Dalším písemným sdělením v ADKD, týkajícím se *Requiem*, je Littletonův dopis napsaný Dvořákovi o dva měsíce později, 24. října 1890. Překvapivě z něho vyplývá, že se skladatel stále ještě nevyjádřil k podmínkám, za nichž přenechá dílo k vydání firmě Novello. V druhém z nově objevených Dvořákových dopisů však skladatel Littletonovi už nabídl jiné dílo – svou *Osmou symfonii* (G dur) – a dokonce udal její cenu. Tento dopis z 20. října 1890 patrně představuje počátek Dvořákova jednání – nakonec úspěšného – s firmou Novello ohledně vydání symfonie. Kupodivu v něm není ani zmínka o *Requiem*, ale přesto nakonec sehrál při vydání tohoto díla svou roli. Dopis také přináší další zajímavý doklad přetrvávajícího napětí mezi Dvořákem a Simrockem.³⁹ Potvrzuje skladatelovu příslovečnou otevřenost a upřímnost (s nimiž prozradil skutečnosti týkající se jednání se Simrockem, čímž oslabil svou vyjednávací pozici s nakladatelstvím Novello), současně však dokládá i jeho vzrůstající schopnost přesvědčit nakladatele o hodnotě své práce.

Zajímavé je již oslovení: Dvořák běžně uváděl dopisy adresované Littletonovi a jiným anglickým adresátům oslovením „Milý [drahý] příteli“ („My dear friend“), ale v tomto případě je onen přítel „nejmilejší“, „nejdražší“ („dearest“). Jedná se o vůbec první výskyt tohoto anglického slova v Dvořákově známé korespondenci.⁴⁰

[20. října 1890 Dvořák Alfredu Littletonovi]

Praha 18 20/10 90

Nejmilejší příteli,

chtěl bych Vám nabídnout svou novou symfonii G dur, která v Londýně dosáhla velkého úspěchu, jak víte. P. Simrock odmítl [zde vložen symbol: X v kroužku] mou mši (loni)

[vertikálně u levého okraje stejný symbol jako v hlavním textu výše, je s ním spojený čarou a přímo následuje text:]

NB. Pokud to takhle půjde dál, myslím, že p. Simrock odmítne všechna má díla

pro sbor a varhany, protože mi nemohl zaplatit to, co jsem žádal, a nyní to s mojí novou symfonií⁴¹ také nevedlo k cíli, což je důvod, proč Vám ve této věci píši. [znovu stejný symbol] N.B. [Patrně další odkaz na stejný dovětek na levém okraji stránky, ale tentokrát bez grafického spojení.] Prosím, dejte mi obratem vědět, jakou částku byste za dílo nabídl. Musím jen poznamenat, že bych požadoval přiměřenou sumu. Pokud se dohodneme, zašlu Vám hned čtyřruční klavírní výtah (do 3. listopadu) připravený k prodeji ve Vídni, jelikož ve stejný den bude dílo provedeno a dirigovat bude Dr. Richter. Mohl

³⁹⁾ Toto napětí vyvrcholilo mezi 7. a 12. říjnem 1890 bleskovou výměnou šesti dopisů, z nichž tři Simrockovy (z 8., 10. a 12. října) jsou mezi těmi, které jsem nedávno našel v Hlávkově pozůstalosti; viz pozn. 37.

⁴⁰⁾ Později následovaný pouze dvěma dalšími případy, 5. května 1892 a 12. června 1894 (dopisy v ADKD), kdy jeho „nejmilejším přítelem“ byl Francesco Berger, čestný tajemník Londýnské filharmonické společnosti.

⁴¹⁾ Jak je nejlépe dokumentováno výměnou dopisů uvedenou v pozn. 39.

byste připravit (klavírní výtah (pro čtyři ruce). Pokud ne, požádal bych p. Richtera o odklad provedení na 5. koncert, který se koná v prosinci.⁴² Hermann Wolf (hudební agentura v Berlíně (am Carlsbad č. 19) mi slíbil, že koupí partituru a hlasy, a dirigovat bude Bülow,⁴⁵ stejně tak ve Frankfurtu nad Mohanem (Museum Konzerte), kde budu sám 7. listopadu dirigovat svoji symfonii,⁴⁴ mi slíbili koupit od nakladatele potřebný materiál. Filh. [společnost] v Londýně mi také slíbila, že ho koupí. P. Hallé a p. Manns moji symfonii také (bezpochyby) uvedou.⁴⁵ Pokud bude úspěch ve Vídni a Berlíně stejný jako v Londýně, pak je vše dobré! Tuto symfonii bych věnoval naší České akademii věd a umění císaře Františka Josefa, protože Jeho Výsost mě ráčila navrhnout za člena výše zmíněné akademie.⁴⁶

Ve spěchu!
Mnoho pozdravů
upřímně Váš
Antonín Dvořák.
Prosím odepište obratem!

[následující odstavec je zakroužkovaný:]

P. S.

Právě mě napadlo, že bude lepší a rychlejší říci Vám částku rovnou: 200 liber za moji symfonii G dur.

Pokud budete chtít, pošlu Vám všechny dopisy od Filh. v Londýně (P. Berger), p. Richtera z Vídne, Hermann Wolfa z Berlína, Muzejní společnosti ve Frankfurtu (ředitel Carl Müller), kde mě ujišťují, že koupí partituru a hlasy.⁴⁷

Littleton využil Dvořákovy nabídky k tomu, aby ho přiměl k dohodě ohledně vydání *Requiem* spolu se symfonií v rámci jediné obchodní transakce. Pak následoval velmi tvrdý

42) Nakonec se představení ve Vídni pod taktovkou Hanse Richtera uskutečnilo teprve 4. ledna 1891. Viz Richter Dvořákoví 29. listopadu 1890 a [5. ledna 1891], Dvořák Richterovi 1. prosince 1890 a 1. ledna 1891, vše v *ADKD*.

43) Dvořák se o tomto chystaném berlínském provedení zmínil také v dopisu Hansi Richterovi z 1. prosince 1890 (dopisy v *ADKD*) a v dopisu patrně poslaném Hansi von Bülow, který *ADKD* (s. 66) datuje jako „[1890]“, ale který byl pravděpodobně napsán až po vídeňském provedení symfonie 4. ledna 1891. Berlínské provedení se nakonec nekonalo, protože Bülow se mylně domníval, že si skladatel před vydáním díla přeje všechna provedení symfonie dirigovat sám, a svůj omyl si uvědomil, když už bylo pozdě; viz Bülowův dopis Dvořákoví (publikovaný v *ADKD*) 22. února 1891.

44) Dvořákovy dirigentské vystoupení se v tomto termínu uskutečnilo.

45) Oba skutečně symfonii uvedli. Charles Hallé ji dirigoval v Manchesteru 10. března 1892, August Manns v Edinburghu 12. ledna 1891.

46) Dvořák byl jmenován jedním z řádných členů této akademie v dokumentu vydaném císařem Františkem Josefem 20. dubna 1890 (viz *ADKD*, sv. 10, s. 100–101.). Rukopisná partitura *Osmé symfonie* (dokončené 8. listopadu 1889) a partitura vydaná firmou Novello v roce 1892 nesou následující dedikaci (v obou případech jen v češtině): *Za přijetí do České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy slovesnosti a umění* (viz kritická edice symfonie Klause Dögeho z roku 2004 – London, etc.: Ernst Eulenburg Ltd., s. XI.). Tento dopis Littletonovi je určitou pomocí při výkladu dedikace. Její znění nás totiž poněkud nechává na pochybách ohledně totožnosti dedikanta (!): Dílo je věnováno akademii, ale jako výraz vděčnosti císaři.

47) Dopisy od Francesco Bergera a Hermann Wolfa zřejmě existovaly, ale nyní jsou nezvěstné. Dopis od Hanse Richtera, z 13. října 1890, je další z těch, které jsem nedávno objevil v písemnostech Josefa Hlávky.

průběh jednání o honorářích, což je poměrně dobře zdokumentováno v *ADKD*,⁴⁸ i když je jasné, že některé Dvořákovy dopisy stále chybí, včetně toho, v němž Dvořák nakonec Littletonovu nabídku přijal, jak Littleton potvrdil 13. dubna 1891. Za symfonii Dvořák obdržel jen 100 liber, tj. polovinu požadované částky. Za *Requiem* však získal 650 liber, tj. stejně jako za mnohem rozsáhlejší partituru *Svaté Ludmily*. Zároveň je to podstatně vyšší obnos, než jaký kdy obdržel za jakékoli jiné dílo.⁴⁹

MŠE D DUR, B. 153/175

Zaměříme nyní svou pozornost na osud dalšího díla, s nímž se opakovaně setkáváme ve zkoumaných dopisech: je jím *Mše D dur*, původně zkomponovaná v roce 1887 pro sbor, sóla a varhany (jako B. 153) pro vysvěcení kaple zámku Josefa Hlávky v Lužanech. Již v roce 1888 zahájil Dvořák jednání ohledně vydání díla s Fritzem Simrockem, ale Simrock nebyl příliš nadšený a podle všeho na skladatelovy zmínky o díle dlouho nereagoval.⁵⁰ Teprve 18. listopadu 1889 dal konečně Dvořákoví zápornou odpověď (v dopise uloženém v Hlávkově pozůstalosti).⁵¹ Tato zkušenost zřejmě zanechala v Dvořákoví určitou hořkost, jak vyplývá z jeho narážky v dopisu Littletonovi z 20. října 1890 (viz s. 17).⁵²

Mezitím, 30. září 1889, poslal Simrock představitelům firmy Novello do Londýna dotaz, zda by o *Mši* neměli zájem oni. Tento dopis je nezvěstný, ale víme o něm díky jejich odpovědi z 11. listopadu 1889: ta je v majetku ČMH, nikdy však nebyla publikována.⁵³

[11. listopadu 1889 firma Novello Simrockovi]

[původní německé znění tohoto i dalších dvou dopisů viz anglická verze této studie]
[tučné písmo = tisk. Ostatní v rukopise.]

[obsáhlé tištěné záhlaví (viz anglická verze studie), které končí takto:]

48) Littleton Dvořákoví 24. 10., 7. a 19. 11. a 31. 12. 1890; 5. a 15. 2. a 3. 3. 1891. Firma Novello Dvořákoví 10. 12. 1890. Charles Beale Dvořákoví 25. 2. 1891. Dvořák Littletonovi 21. 3. 1891. Dopis, který Dvořákoví 5. 4. 1891 poslalo newyorské hudební nakladatelství Edward Schuberth, dokonce naznačuje, že skladatel zkoumal možnost vydat tato díla v Americe.

49) Viz pozn. 4. Pokud je mi známo, nikdo se zatím nepokusil spočítat, jaký příjem získal Dvořák z provozování jevištních děl, především formou tantiém, tj. procentního podílu na zisku ze vstupného. *ADKD* obsahuje všechny známé smlouvy s divadly, zahrnující všeobecné podmínky pro tantiémy (viz sv. 9, Editio Bärenreiter, Praha 2004, s. 422–478), neuvádí však žádný z mnoha archivních účetních dokladů dokumentujících, jaké konkrétní částky skutečně obdržel. Podle komentáře v *ADKD* (*ibid.*, s. 425) by jejich publikování „příliš zatížilo tuto práci“. Odhaduji, že jediné jevištní dílo, které by Dvořákoví mohlo v dlouhodobém horizontu vydělat (vlastně by téměř jistě vydělalo) víc než částku odpovídající 650 librářům, je *Rusalka*, která však měla premiéru jen tři roky před jeho smrtí, takže tantiémy přešly hlavně na skladatelovy dědice.

50) Viz v *ADKD* Dvořák Simrockovi 26. 7. 1888, dále 28. 6. a 7. a 11. 7. 1889; Simrock Dvořákoví 27. 7. 1888, dále 24. a 29. 6., 8. 7. a 14. 10. 1889.

51) Dvořákovy bezprostřední odpovědi na Simrockovo odmítnutí neznáme; část jeho korespondence s německým nakladatelem zřejmě stále chybí. 3. ledna 1890 mu však napsal (dopis v *ADKD*): “Když jste mě nechal čekat se ~~o~~ *Mši*, může se stát totéž se symfonií.” (Nachdem Sie mich mit der Messe sitzen ließen, kann es ja auch mit der Sinfonie so gehen.)

52) Viz také Dvořákovův dopis Simrockovi z 11. října 1890, v *ADKD*.

53) S 76/1313. Jitka Slavíková uvádí českou parafrázi ve své disertaci *Kontakty...*, s. 222 a ve vydané knize *Dvořák a Anglie...*, s. 125 (v obou případech op. cit., pozn. 6).

I, Berners Street, W. London, d. 11 list. 1889.

Pan N. Simrock, Berlín

V odpovědi na Váš ctěný dopis ze 30. září Vám sdělujeme, že bychom jen stěží mohli přijmout Vaši nabídku na Dvořákovu novou mši, neboť není psána pro orchestr.

Přesto budeme velmi potěšeni, pokud nám zašlete buď rukopis, nebo třeba [tištěný?] exemplář, abychom si mohli dílo prohlédnout.

Znamenáme se s velkou úctou,
Novello & Co
p. H:R:C

Kupodivu o pouhé čtyři dny později firma Novello potvrdila Simrockovi příjem nejen *Mše*, ale i dalšího díla, a také již vynesla negativní verdikt, jak je vidět v dalším z dopisů, které jsem nedávno objevil v Hlávkově pozůstalosti:

[15. listopadu 1889 firma Novello Simrockovi]

[stejně tištěné záhlaví jako v dopise ze 11. listopadu, následované datem:]

London, d. 15. list. 1889

Pan N. Simrock, Berlín.

Prohlédli jsme si Dvořákovu *Mši a opus 79*, ale velmi litujeme, nemůžeme je přijmout. – Rukopis doporučeně vracíme a mnohokrát děkujeme za Vaši přátelskou nabídku.

S velkou úctou,
Novello + C^o
p. N:R:G.

Tento dopis poslal Simrock Dvořákovi spolu s již zmíněným dopisem z 18. listopadu 1889, v němž uvádí, že ani on nemá zájem o vydání *Mše*.

Opus 79 je *Žalm 149*, který Dvořák složil v roce 1879 původně pro mužský sbor a orchestr (B. 91) a který nebyl v této verzi za skladatelova života publikován. V roce 1887 ho ale Dvořák přepracoval pro smíšený sbor a orchestr (B. 154) a tuto úpravu Simrock vydal už v roce 1888, tedy o rok dříve, než vznikla výše uvedená korespondence. Je možné, že Simrock nabídl firmě Novello původní verzi?⁵⁴ Myslím, že ne: v případě *Mše* i *Žalmu* spíše nabízel možnost sdílení práv – práva pro Anglii by měla firma Novello a práva pro Německo Simrock. Jak jsme již viděli, právě toto navrhoval Dvořákovi o dva týdny dříve (v dopise z 3. listopadu 1889) pro jeho nespecifikované nové vokální dílo, které měl napsat pro Anglii.

Co se týká *Mše*, první zmínka o ní v Dvořákově známé korespondenci s Anglií se nachází v uvedeném Littletonově dopise z 20. června 1890, z něhož je patrné, že firma Novello (přes své původní výhrady k absenci orchestrálního doprovodu a následné odmít-

54) V roce 1886 nabídl původní verzi *Žalmu 149* firmě Novello dokonce sám Dvořák, ačkoli Simrock o tom nemusel nutně vědět. Zřejmě nedošlo k žádné dohodě. Viz *ADKD*, Littleton Dvořákovi 27. ledna 1886 a Dvořák Littletonovi 20. února 1886.

nutí Simrockovy nabídky) přijala *Mši* o sedm měsíců později s varhanním doprovodem přímo od Dvořáka.

Připomeňme si příslušnou pasáž:

S velkým potěšením přikládám šek za mši. Stran tisku jsme zatím nic nepodnikli. Stále jsem nedočkavý, zda někdy přistoupíte k instrumentaci alespoň pro malý orchestr: prosím, přemýšlejte o tom: pokud to uděláte, samozřejmě bychom Vám museli zaplatit něco navíc.

Nakladatelství Novello nakonec publikovalo toto dílo pouze v orchestrální verzi, kterou na Littletonovu žádost Dvořák vytvořil v roce 1892 (B. 175), a v klavírním výtahu od Bertholda Tourse, jemuž varhanní verze posloužila jen jako podpůrný zdroj.⁵⁵ Zajímavý je nicméně fakt, o němž nás informuje jedině tento dopis: že firma Novello přijala *Mši* v její původní podobě a Dvořákovi za ni zaplatila.⁵⁶

To nás přivádí k poslednímu z nově objevených dopisů, které chci představit v této studii: dopisu firmy Novello Josefu Hlávkovi. Svědčí o Dvořákově oddanosti k Hlávkovi, nyní již blízkému příteli, a o skladatelových obavách, zda se dedikace *Mše* – tak jak zní na tištěném klavírním výtahu – setká s Hlávkovým souhlasem:

[18. ledna 1893 firma Novello Josefu Hlávkovi]

Londýn, 18. ledna 1893

Vysoce ctěný pane,
na přání pana Dr. Antonína Dvořáka v New Yorku přikládáme korekturní obsah titulní strany jeho „*Mše D dur*“, která je Vám dedikována a kterou brzy vydáme.

Budte tak laskav a sdělte nám, zda znění dedikace „Panu Jos. Hlávkovi“ shledáváte správným, protože zde nikdo neumí číst česky. Pokud budete mít jakékoli další návrhy týkající se titulní strany, žádáme Vás, abyste nám laskavě dal brzy vědět, rádi je zohledníme.

S největší úctou, [Vaši] nejvěrnější
Novello & Ewer

Právě o tomto dopise firmy Novello se zmiňuje Hlávka v dojemném dopise Dvořákovi z 2. dubna 1893 (publikovaném v *ADKD*):⁵⁷

Že jste konečně vydal svou *Mši* v *D dur*, nás velice těšilo. Dostalo se mně tím i nemalé překvapení, když se mně dostal[o] od p. Novello titulu této publikace s českým věno-

55) Viz „Vydavatelská zpráva“ na konci Burghauserovy kritické edice původní verze díla (Editio Supraphon, Praha 1970), stránky nečíslované. Novello partituru nevydal, jen klavírní výtah a orchestrální hlasy.

Příslušná korespondence v *ADKD*: Littleton Dvořákovi 13. 4. a 16. 10. 1891; Dvořák Littletonovi 26. 2., 3. 3., 21. 7. a 25. 8. 1892; Dvořák firmě Novello 14. 6. 1892; firma Novello Dvořákovi 16. 11. 1892; Dvořák Jindřichu Geislerovi, 24. 1. 1893; Dvořák Aloisi Göblovi, 14. 3. 1893.

56) Výše odměny není známa.

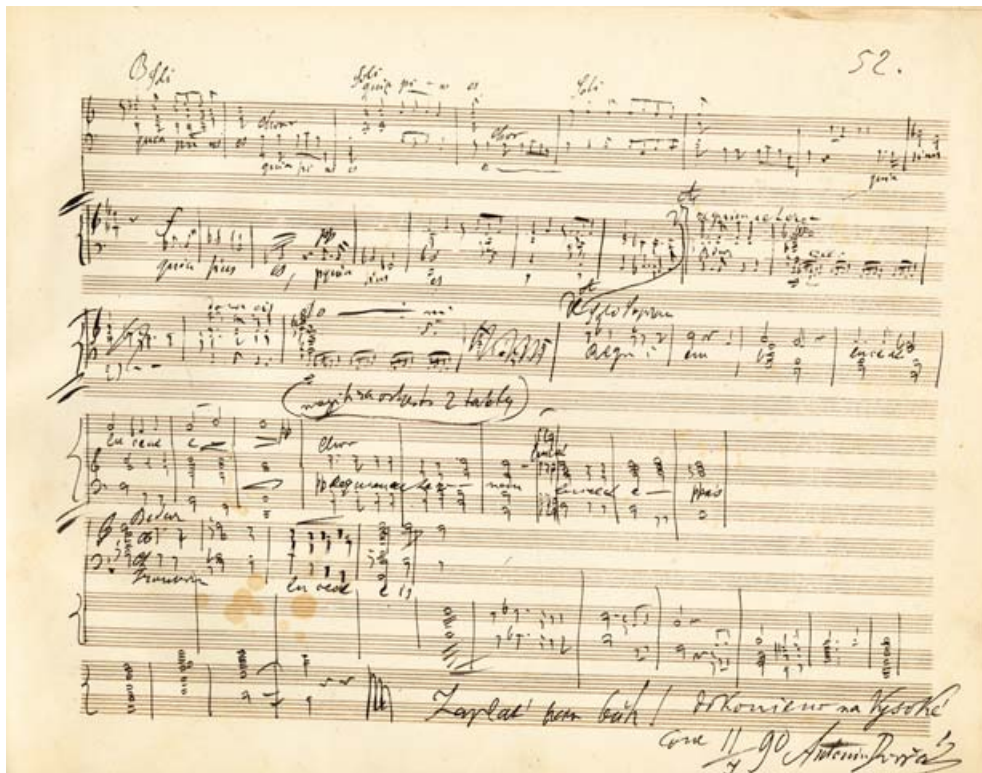
57) Původní rukopis v ČMH-MAD S 76/573. Přepis podle *ADKD*.

váním, bych na něm provedl korekturu. Byl jsem už mnohokráté úmyslem podobným, jak se říká, poctěn a vždy jsem úmysl takový odmítl, že ze zásady žádného věnování nemohu přijati; jste tedy Vy prvním a jediným, kterému s upřímným srdcem za Vaše věnování děkuju, a mohu Vás ujistit, že uznávám také v plné míře poctu, kterou jste mi tímto věnováním chtěl proukázati.

ZÁVĚR

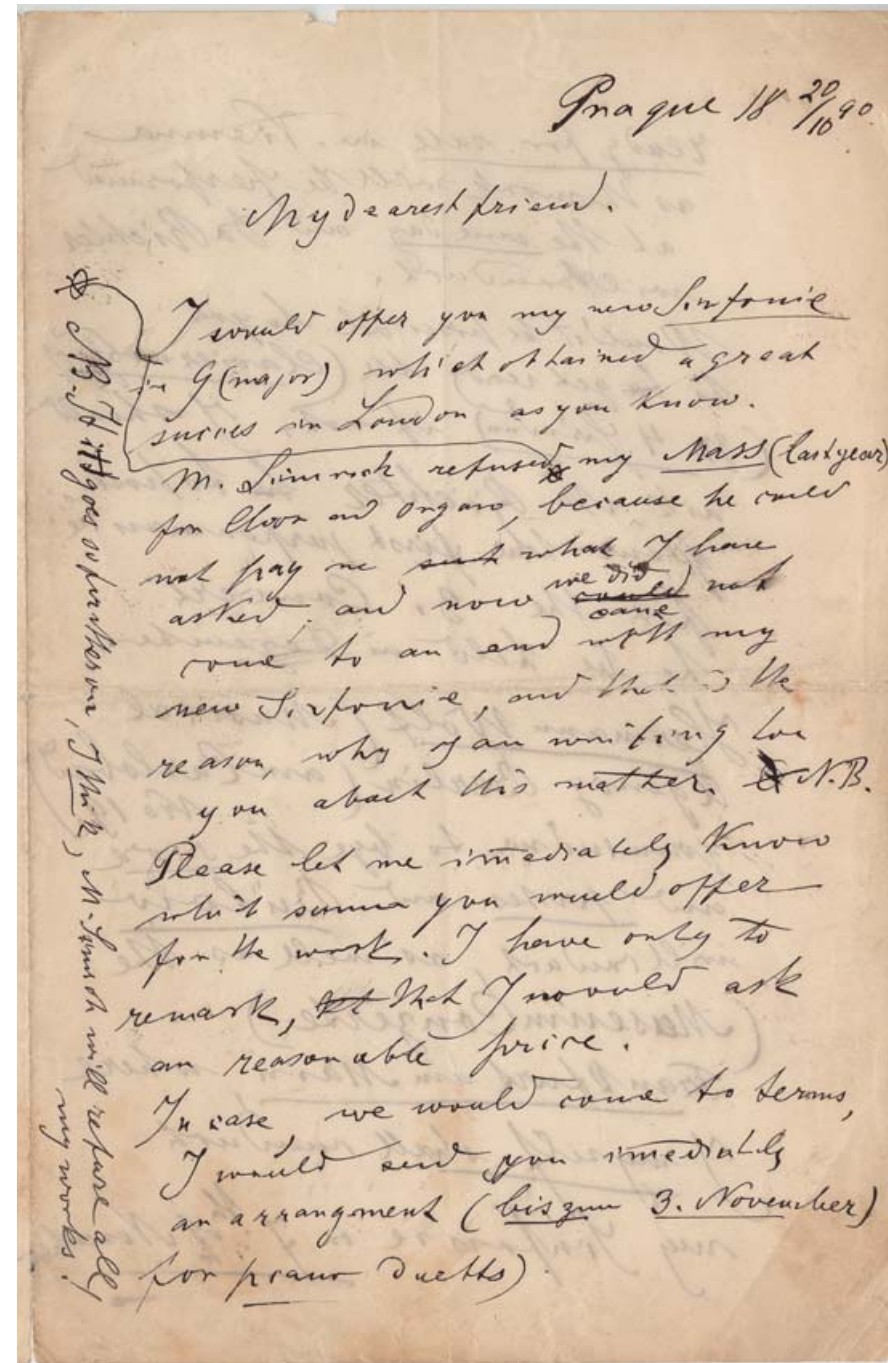
Tímto srdečným dopisem od Josefa Hlávky uzavíráme naše vyprávění o vcelku srdečném Dvořákově vztahu s Alfredem Littletonem a nakladatelstvím Novello. Ale jen prozatím. Další doklady se nepochybně budou i nadále vynořovat a ona „zející propast“, například v Dvořákově korespondenci Littletonovi, se pravděpodobně bude postupně zužovat. Více než sto let po Dvořákově smrti je zřejmé, že možnosti nalezení nových zdrojů informací, a tím i lepšího porozumění jeho životu a dílu, nejsou zdaleka vyčerpány.

(překlad: Ondřej Šupka)

Antonín Dvořák: Requiem, op. 89

Skica, poslední strana / Sketch, last page, 1890
NM-ČMH S 76/1550

Antonín Dvořák Alfredu Littletonovi / Antonín Dvořák to Alfred Littleton

Praha, 20. 10. 1890 / Prague, 20 Oct. 1890, s. 1 / p. 1

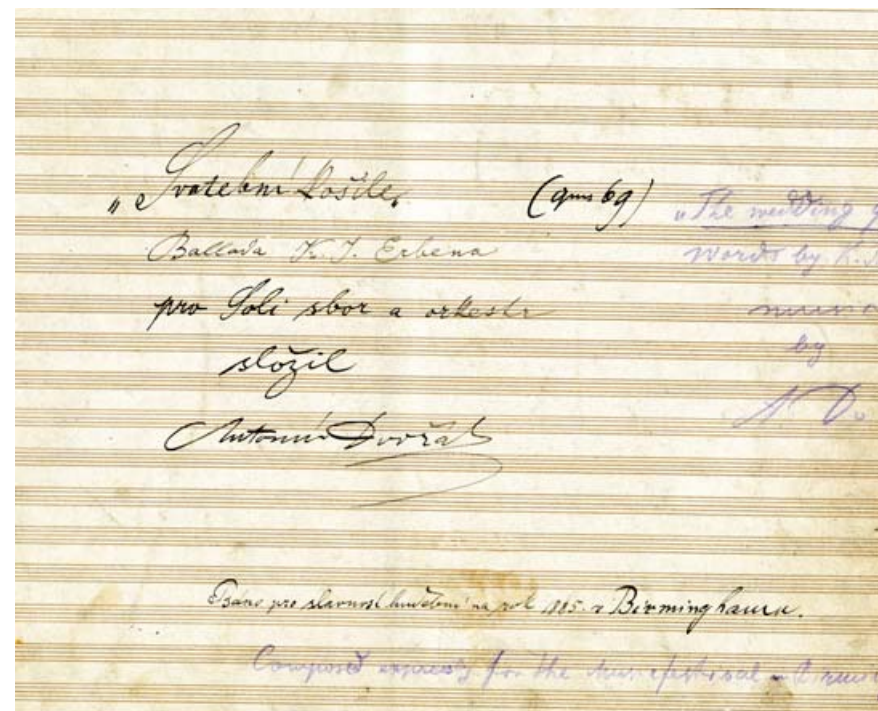
NM-ČMH-MAD, č. p. / Acquisition No. 5/2008, č. inv. / Inventory No. 8667

London-Sydenham, Crystal Palace
 Interiér koncertního sálu při provedení
 neznámé skladby / Interior of the concert hall during
 a performance of an unknown composition
 Fotografie / Photograph, Negretti and Zambra, London,
 ca. 1855-70
 NM-ČMH, č. př. / Acquisition No. 17/1978

Antonín Dvořák a Anna Dvořáková
 Fotografie / Photograph, August Littleton,
 Sydenham near London, 1886
 NM-ČMH-MAD S 226/1089

**Antonín Dvořák: Svatební košile, op. 69 /
 The Spectre's Bride, Op. 69**
 Autograf partitury, titulní strana /
 Autograph score, title page, 1884
 NM-ČMH-MAD S 76/1450

Antonín Dvořák
 Kolorovaná pohlednice / Coloured picture postcard,
 Wien (Vienna), ca. 1882
 NM-ČMH-MAD S 226/1051

Dvořák, Novello, Alfred Littleton, and the British Music Festivals: Newly-Discovered Correspondence, New Observations¹

DAVID R. BEVERIDGE

Josef Hlávka

Fotografie / Photograph, Atelier Langhans, Praha / Prague, 1901
NM-ČMH F 4697

Fritz Simrock

Fotografie / Photograph, J. C. Schaarwachter, Berlin, ca. 1895
NM-ČMH F 430

This study provides a general view of Dvořák's relations with the Novello publishing house, its representative Alfred Littleton, and British music festivals – including some new observations – then presents diplomatic transcriptions of six previously-unpublished items of his correspondence with them plus three more pertaining entirely to Dvořák sent by Novello to the composer's principal publisher Fritz Simrock and friend Josef Hlávka, also published here for the first time. The letters are placed in the context of Dvořák's other known correspondence and additional relevant knowledge about his life and work. They provide new insights into negotiations, often complicated, concerning 1) publication of his *Requiem*, *Eighth Symphony*, and *Mass in D major*, 2) the initial impetus for him to compose the first of those pieces, 3) his tense relations with Simrock, and 4) other aspects of his life and work. Reference is also made to relevant passages in additional newly-discovered letters sent to Dvořák by Simrock, to be published on another occasion.

Dvořák, Novello, Littleton, Simrock, music publishing, British music festivals, Birmingham, London, Sydenham, Crystal Palace, correspondence, Requiem, Mass, Eighth Symphony

¹ This study makes use of research findings and databases I have prepared over the course of several years of work directed mainly toward a comprehensive study of Dvořák's life and music, with support from the National Endowment for the Humanities (of the United States), the Czech Science Foundation, the Hlávka Foundation in Prague, Bärenreiter Verlag of Kassel, the Academy of Sciences of the Czech Republic, and the Dvořák Society for Czech and Slovak Music (of Great Britain). I am also indebted to many individuals who have helped me, and can only hope that I have remembered to thank most of them for particular services in various notes below.

In the life and career of Antonín Dvořák a critical and highly interesting role was played by the English music publishing firm of Novello, Ewer & Company and its chief representative Alfred Littleton. Works of Dvořák whose first editions were issued by Novello are not great in number, but are generally of major proportions and major significance in his output: apart from the *Eighth Symphony* in G major, B. 163, they are all works for chorus and orchestra, usually also with vocal soloists: in chronological order of publication the *Hymnus* (published as Patriotic Hymn) from the poem Dědicové Bílé hory (The Heirs of White Mountain), B. 134, the cantata *Svatební košile* (published as The Spectre's Bride), B. 135, the oratorio *Svatá Ludmila* (St. Ludmila), B. 144, the *Requiem*, B. 165, and the *Mass in D major*, B. 175 – works which on the average last well over an hour in performance.² To some extent Novello competed for Dvořák's works with his main publisher, the Simrock firm in Berlin. And as shown by various letters in the collected critical edition of Dvořák's correspondence and documents *Antonín Dvořák. Korespondence a dokumenty* (hereinafter *ADKD*),³ Novello generally paid much better:⁴ had Dvořák not granted Simrock right of first refusal to all his new works long before establishing contact with Novello,⁵ he might well have published more of his music in England and perhaps come out ahead financially.

But Novello's significance for Dvořák was not only as a publisher. Alfred Littleton acted in effect as the composer's agent in dealings with musical performance organizations in Britain, arranging for his appearances as conductor of his own works and even

2) Identifying numbers of works are according to Jarmil Burghauser's *Antonín Dvořák Thematic Catalogue*. 1st ed. Prague: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1960. 2nd, expanded ed. Prague: Bärenreiter Editio Supraphon, 1996. The titles under which Novello published two of the mentioned works are not actually translations from the Czech originals. The Czech word 'hymnus' is closer in meaning to the English 'ode' than to 'hymn', and the English word 'patriotic' is not inherent in 'hymnus', though certainly this particular text is patriotic. 'Svatební košile' means 'wedding shirts' – part of a Czech custom to which the text of this cantata alludes; 'The Spectre's Bride', proposed by Alfred Littleton as the English title in a letter to Dvořák of 19 Jan. 1885 published in the collected edition of Dvořák's correspondence (*ADKD* – see later in this same paragraph of our main text), is an apt characterization of the cantata's story.

3) In ten volumes. Prague: Editio Supraphon / Editio Bärenreiter Praha, 1987-2004. Prepared by an editorial team under the leadership of Milan Kuna. Items cited from this edition in the present study may be easily found in its chronological arrangement of correspondence Dvořák sent and received, and are therefore cited without reference to volume and page numbers.

4) For each of two works, *St. Ludmila* and the *Requiem*, Novello paid Dvořák 650 British pounds (in 1886 and 1891 respectively). See in *ADKD*: Littleton to Dvořák 15 Feb. 1886, Dvořák to Littleton 20 Feb. 1886, and Littleton to Dvořák 13 April 1891. At that time this amount was the equivalent of about 11,700 German marks. (Exchange rate calculated from information in *ADKD*: Dvořák to Malybrok-Stieler 17 Jan. 1888, to Göbl 1 Aug. 1891, to Rus 2 Jan. 1893, to Hodík [June] 1893, and to Simrock ca. 12 July 1893; also Littleton to Dvořák 13 July 1891. Fritz Simrock later purchased the *Symphony from the New World*, B. 178 for a mere 2,000 marks (his letter to Dvořák 28 July 1893), and only after the enormous success of that work did he agree (letter of 24 June 1896) to pay the composer a fee for subsequent compositions comparable to what he had received from Novello: 12,000 marks for (as a group) the three symphonic poems *Vodník* (The Water Goblin, B. 195), *Polednice* (The Noon Witch, B. 196), and *Zlatý kolovrat* (The Golden Spinning Wheel, B. 197).

5) See note 37 below.

mediating commissions for new works he composed or considered composing for music festivals in various British cities.⁶

Not least, the hospitality Littleton offered Dvořák during several of his visits to England made his mansion called Westwood House in Sydenham (just south of London) easily the composer's most significant place of residence in Europe outside Bohemia: he spent an estimated total of fifty-eight nights there from 1884 to 1890.⁷ Westwood House was the site of numerous encounters he had with important British musicians and music critics (even when he was not lodged there), and it was there in May 1885 that he composed his *Two Songs on Folk Poems*, B. 142.⁸ Unfortunately the mansion was demolished in 1952.⁹

In 1891 Littleton also played a major role in mediating Dvořák's negotiations with Jeannette Thurber concerning his contract for service as director of the National Conservatory of Music of America. And a year later, shortly before his departure for New York to assume that position, Littleton mediated Thurber's wishes concerning a cantata she wanted him to compose for performance during his debut concert in America – suggesting as one possibility a *Te Deum* which he indeed composed for that occasion (B. 176), or ideally a setting of the poem *The American Flag* by Joseph Rodman Drake, which he also composed (B. 177) but did not finish in time for the said event.¹⁰

Dvořák's relations with Alfred Littleton and Novello are moderately well documented by correspondence. Together these two senders – Littleton (mainly) and the Novello firm (with no personal name given, or in one case the name of its employee Berthold Tours) – constitute the second most abundant source of known written communications received by the composer, with fifty-nine items (counting three newly-discovered letters

6) Concerning correspondence with the organizers of these festivals published in *ADKD* see below in our main text. For more information on the festivals themselves see Jitka Slavíková's unpublished dissertation *Kontakty Antonína Dvořáka s Anglií. Jejich význam pro skladatelův život a dílo i pro česko-britské kulturně společenské vztahy* (Antonín Dvořák's Contacts with England: Their Importance for His Life and Work as Well as for Czech-British Cultural and Social Relations), Prague 1989, passim and (mostly without specific reference to sources) her published book *Dvořák a Anglie aneb Země, které mnoho dlužím* (Dvořák and England, or A Land to Which I Owe a Lot), Prague and Litomyšl: Paseka, 1994, passim.

7) As evidenced by many of his letters and various other contemporary reports. Regarding his longest sojourn in Westwood House (in April-May 1885) see especially the reports of Josef Zubatý, who was his travelling companion at the time, in *Dalibor* VII/20-21 (28 May 1885) p. 195, VII/22-23 (14 June 1885) p. 215, and VII/24 (28 June 1885) p. 234 as well as in *Hudební revue* IV/8-9 (Oct. 1911), pp. 487-89.

8) See the entry for this work in Burghauser's catalogue (*op. cit.*, note 2). The catalogue's second edition (1996) gives the date of the sketch erroneously as 1 Feb. 1885; the first edition (1960) has it correctly as 1 May 1885.

9) Website 'Sydenham Town', accessed 1 Sept. 2011: http://www.sydenham.org.uk/se26_sheenewood.html

10) Relevant to these matters are five items of correspondence between Littleton and third parties (not Dvořák) from which *ADKD* provides partial quotes or paraphrases in its annotations to Dvořák's own correspondence. See also Jitka Slavíková, 'K Dvořákovu odjezdu do Ameriky' (Concerning Dvořák's Departure for America', *Hudební rozhledy* (Musical Horizons) XXXVIII (1985) / 3, pp. 138-42. It would be valuable to present the complete texts of these letters, but I have not yet succeeded in locating all of them and – also for reasons of space limitations in the present study – will save that topic for another occasion. Let me mention here only that Thurber did not entrust Bernhard Bachur with choice of an American poem for Dvořák to set to music, as stated in Czech-language literature, but rather evidently chose it herself.

to be presented below), just edging out Jeannette Thurber and surpassed only by Fritz Simrock. Littleton and Novello would probably hold the same ranking among recipients of communications Dvořák sent, except that an unusually large number of items he must have addressed to them is missing today. For example known written communications from Dvořák to Littleton and Novello show a yawning gap of almost four years from the summer of 1886 to the summer of 1890, during which period we know there were substantial contacts. This is a gap which a newly-discovered letter of 16 February 1890 presented below barely begins to fill. What we do have is a total of just thirty items sent by Dvořák to Littleton and Novello, a number surpassed by his letters to each of several personal friends, family members, and business associates. But the situation could have been worse: we can be grateful to Jitka Slavíková for obtaining photocopies of ten letters from Dvořák to Littleton while she was in England in the 1980s;¹¹ some of them, still held at that time by the Novello firm, were subsequently dispersed by auction.¹² Fortunately the original manuscripts of a fairly large number of letters Dvořák sent to Littleton and Novello, and of almost all the known letters he received from them, are held today by the Czech Museum of Music (hereinafter CMM). And for all their known correspondence contained in *ADKD* (including the letters 'rescued' by Jitka Slavíková) we have photocopies donated to the CMM by the chief editor of that compendium Milan Kuna.¹³

As concerns Dvořák's correspondence with the British music festivals, Littleton's service as mediator largely obviated the need for the composer's direct written communication with their representatives. Thus the number of known items of correspondence Dvořák exchanged with them is fairly small: in the registries of correspondence that are provided in *ADKD* at the ends of Vol. 4 (correspondence sent) and Vol. 8 (correspondence received)

11) Slavíková: *Kontakty [...]* (op. cit., note 6), pp. 4-5.

12) See Harvey Grace and Peter Ward Jones: 'Novello', *Grove Music Online*, accessed 27 Nov. 2010.

13) Dvořák's known correspondence with Littleton began with a few letters in each direction in German, but continued thereafter in English. Unfortunately the letters from both writers are often poorly legible. (One has to pity the composer, having to deal with Littleton's scrawl while also struggling to master the English language!) Many words are difficult to decipher, and in Littleton's letters one must occasionally imagine words that he inadvertently omitted. To interpret some passages for the transcriptions given in this article I have had to compare them with passages in other letters by these writers held by the CMM where the same words occur in contexts that leave no doubt about their interpretation.

I also compared, with help from Elizabeth Shribman whom I hereby warmly thank, all of Dvořák's English-language correspondence with Littleton and the Novello firm held by the CMM (a total of fifty-three items) with the transcriptions thereof in *ADKD* and, not surprisingly, found a number of discrepancies. Perhaps the most significant is in Littleton's letter to Dvořák of 27 Jan. 1886, where the second sentence of the second paragraph should read:

'I do not think Samson + Delilah is large enough for them and I am afraid John Hus would not do on account of the large number of Roman Catholics at Birmingham.'

To my knowledge this is the only evidence we have that Dvořák was considering John Hus as the subject of a work he might compose for the Birmingham festival held in 1888; the transcription in *ADKD* omits the reference to Hus, reading this passage differently without mention of any name. Also, I believe the 'P.S.' placed in *ADKD* at the end of Littleton's letter of 26 Nov. 1884 actually belongs not to that letter but to a later one, most likely one whose main text is missing, written on or (probably) after 19 Jan. 1885 and before Dvořák's departure for England on 15 Aug. that year. The P.S. is on a loose sheet of paper otherwise blank, filed in the CMM separately under S 76/1108, whereas the letter of 26 Nov. 1884 is S 76/1102.

see Beale and Milward (of the festival in Birmingham), Broughton and Spark (Leeds), Scott (Cardiff), and (without any personal name) 'Sheffield Musical Festival' as well as 'Hudební festival ve Sheffieldu'.

The present study is occasioned by the recent discovery of five significant additions to the list of known items of correspondence between Alfred Littleton and Dvořák, plus two letters devoted entirely to Dvořák's *Mass in D major* that were sent by the Novello firm to third parties. More specifically, these new discoveries comprise two letters from Dvořák to Littleton – one dated 16 February 1890 known from the catalogue of the J.A. Stargardt antiquarian dealer in Berlin for an auction held in June 2010, and one dated 20 October 1890 which was purchased in 2007 by the CMM –¹⁴ plus five items I found in September 2010 in the papers of Josef Hlávka held by the Památník národního písemnictví (Museum of Czech Literature) in Prague, namely: three letters from Littleton to Dvořák dated 4 June 1889, 20 June 1890, and 27 August 1890, a letter from the Novello firm to the Simrock firm dated 15 November 1889, and one from the Novello firm to Josef Hlávka dated January 1893.¹⁵ All seven of these newly-discovered letters are presented below in diplomatic transcription, along with two relevant letters long held by the CMM but hitherto unpublished: one dated 31 May 1889 from Charles Beale of the Birmingham festival to Dvořák, and one dated 11 November 1889 from the Novello firm to the Simrock firm.¹⁶

The letters – nine of them in all – pertain mainly to circumstances surrounding publication of three works by Dvořák – the *Requiem*, the *Eighth Symphony*, and the

14) Concerning the letter of 16 Feb. 1890 see <http://www.stargardt.de/de/kataloge/> (accessed 10 Feb. 2011), *Katalog* 694, Item No. 651, under 'IV. Musik'. Accessed 10 Feb. 2011. The letter of 20 Oct. 1890 is deposited in the CMM as ČMH-MAD Acquisition No. 5/2008, Inventory No. 8667. For bringing these two letters to my attention I thank Eva Paulová and Markéta Kabelková.

15) I found these five letters in the Josef Hlávka collection while conducting research there supported by a stipend from the Národohospodářský ústav Josefa Hlávky (Josef Hlávka National Economic Institute) of the Nadace Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových (Josef, Marie, and Zdeňka Hlávka Endowment Foundation). See Věra Dyková: *Josef Hlávka (1831-1908). Soupis osobního fondu (pracovní verze)* (Inventory of his Papers, working version) (Prague: Památník národního písemnictví, 2006), p. 41 (Novello to Hlávka) and p. 90 (Novello to Simrock). The letters from Littleton to Dvořák are not contained in this 'working version' of the inventory, because Ms. Dyková did not know where to place them: she was unable to identify Littleton's signature, and the name Dvořák does not appear in them anywhere. (The salutation is only 'My dear friend.') However, she guessed they might pertain to Dvořák and, knowing that Dvořák was the subject of my investigations, kindly showed them to me; the identity of both sender and receiver is beyond dispute. The reason why Hlávka had them is most likely that Dvořák brought them to him seeking his advice in business dealings.

16) In my transcriptions I have made no attempt to correct mistakes in spelling, grammar, syntax, capitalization, or punctuation. Where either of two readings of a poorly-legible passage is equally possible, I have chosen that which is correct and makes sense, but where the original is clearly incorrect I have preserved the error (without inserting '[sic]', because the number of occurrences thereof would be too large). In square brackets I have supplied words apparently omitted by accident which are necessary for comprehension, but on the whole the texts are comprehensible as they stand. In Dvořák's case, especially, the mistakes have their own value in documenting the degree of his command of the English language. A series of small x's indicates an illegible word or portion of a word having about that many letters. The insertion of [?] indicates that I am uncertain about the preceding word.

Mass in D major – and constitute for each of these works either the very beginning of his negotiations with Novello concerning publication or an earlier stage than we have known previously. In the case of the *Requiem* we also find an important ‘missing link’ concerning his initial stimulus to *compose* the work. And along the way we gain insights into other aspects of his life and work as well, in particular his relations with Simrock. In addition to presenting the said nine letters sent or received by Littleton, the Novello firm, and Charles Beale, I shall refer to selected passages from another group of letters I found in the Hlávka papers, from Simrock to Dvořák (fourteen in all), which have bearing on the issues here discussed and which I intend to publish on another occasion.¹⁷

REQUIEM, B. 165

The first known item of correspondence pertaining to Dvořák’s composition of a work for the Birmingham Festival held in 1891 – the work which turned out to be the *Requiem* – was and still is a letter in *ADKD* written to him by Littleton on 16 May 1889 and asking:

Do you think of ever writing something more for England? How would you like to write a Mass (Requiem) like the *Stabat Mater* – or another Cantata like the ‘Spectre’s Bride’ only easier at least for the orchestra.¹⁸

The next item in *ADKD* relevant to the *Requiem* comes after a gap of more than three months. It is Littleton’s letter of 19 August 1889, which shows that we have missed quite a bit:

I have just had a letter from the Birmingham Committee saying that they have not heard from you in reply to the letter I forwarded to you about 2 months ago.¹⁹

The mentioned letter from Birmingham – evidently the festival organizers’ first contact with Dvořák concerning the festival to be held in 1891 – has long been held by the CMM²⁰ but is omitted from *ADKD*, evidently through a mere oversight,²¹ and to my

17) I thank Jan Kahuda for help in transcribing these letters from old German cursive script.

18) Letter in CMM, S 76/1121. As with all letters quoted in this study (even those included in *ADKD*), I present my own diplomatic transcription from the original; for letters found in *ADKD*, I note the more significant differences from the text found therein. My procedure in preparing the transcriptions is described in note 16.

19) In CMM, S 76/1122. *ADKD* has ‘Brimingham’, but in the original manuscript the spelling is correct: Birmingham.

20) In CMM, S 76/1193.

21) *ADKD* refers to this letter in annotations to other correspondence as though it were included in the edition.

knowledge has not been published anywhere else either.²² Here, then, is a diplomatic transcription of its complete text:

[1889 May 31, Charles Beale to Dvořák]

[Printed letterhead:]

**BIRMINGHAM MUSICAL FESTIVAL.
MUSICAL SUB COMMITTEE.
3, NEWHALL STREET,
BIRMINGHAM.**

[From here on all in manuscript:]

31st May 1889

My Dear Sir

I am desired by the Orchestral Committee of the Birmingham Musical Festival, to express to you the satisfaction they would feel, if you would honour them by composing a new Work for first production at the Festival of 1891 –

Beyond conveying their wish that such Work should be of first importance, they do not attempt to suggest to you its exact nature, but would prefer that you should determine whether it should be an Oratorio, sacred Cantata or Mass, for a morning performance, or a secular Cantata for an evening performance.

I do not know what your views may be as to terms on which the Copyright should be acquired, but I have little doubt that a satisfactory arrangement might be made through Messrs Novello & Co, who are good enough to forward this letter –

I should add that the Committee earnestly desire that the Work should be conducted by the Composer, and I can assure you of a cordial welcome in Birmingham, where the splendid success of the “Spectre’s Bride” is so fresh in our memories –

I trust that your experience of the Festival of 1885 is a guarantee to you that every possible effort will be made to ensure an adequate performance –

I am, Dear Sir

Yours faithfully

Charles G. Beale

Chairman of Musical Sub Committee

Herr Antonin Dvořák

22) It is not mentioned anywhere by Dvořák’s most important biographer Otakar Šourek, who did not even know that the *Requiem* was composed for England. Somewhat more surprising is the lack of any reference to this letter in either of the two books on Dvořák by the British scholar John Clapham: *Antonín Dvořák: Musician and Craftsman* (New York: St. Martin’s Press, 1966) (*Requiem* discussed on pp. 244-55), and *Dvořák* (New York and London: Norton, 1979) (*Requiem* on pp. 102-03). Jitka Slavíková quotes part of one sentence from the letter in *Kontakty [...] (op. cit., note 6) p. 232, note 46 and (in Czech translation) in Dvořák a Anglie, p. 123 (again see note 6).*

Fortunately we can now also supply the cover letter with which, as Beale says, the Novello firm forwarded his own letter to Dvořák. It is one of the three above-mentioned letters from Alfred Littleton found in the papers of Josef Hlávka:

[1889 June 4, Alfred Littleton to Dvořák]

[Letterhead printed in red:] I [or I?], BERNERS STREET, W:²³

[Manuscript:]

June 4. 1889

My dear friend

Many thanks for your letter of the 23rd [unfortunately still missing, undoubtedly a response to Littleton's letter of 16 May]. I am now sending you a letter from the Committee of the Birmingham Festival and I hope this will [give] you the opportunity and occasion for writing you are waiting for. You know of course how important the Birmingham Festival is: it is the first.

I still think a cantata or a mass would be the best thing.

Please let me have a favourable answer and if you decide to write something I am sure we can make the business arrangements satisfactory.

I think it would be well to send your answer for Birmingham to me.

Yours very sincerely

Alfred W Littleton

This pair of letters could hardly provide clearer documentation of the close working relationship between Littleton and the organizers of the festival in Birmingham, and of Littleton's service as an informal agent for Dvořák: it appears likely that he himself solicited the invitation from Birmingham, perhaps in response to a request from Dvořák in his missing letter of 23 May.

Rather amazingly, it appears that Dvořák kept his English friends waiting more than a year and a half for his decision. Littleton reminded him of the matter in letters of 19 August and 1 September 1889 (both in *ADKD*). One of the letters from Simrock to Dvořák that I recently found among the Hlávka papers, dated 3 November 1889, indicates that by that time the composer had told his German publisher he would compose a large new vocal work for England – presumably the one for Birmingham. However, it seems that the English themselves remained in the dark! On 7 January 1890 Littleton still had to write to Dvořák asking whether he would compose a work for Birmingham or not (letter in *ADKD*). But his next letter to the composer, written only two days later (also in *ADKD*), shows that he had finally received a positive response (via some communication that is still missing) together with specification of what the work would be:²⁴

²³) This was the address of the Novello firm in London.

²⁴) Original manuscript in CMM, S 76/1125.

I am delighted to hear that you have decided to write a “Requiem” for Birmingham: I have written at once to the Committee and I know they will be very pleased to hear the good news.

As soon as you begin the composition of the great work I hope you will send me news occasionally what solo voices you are writing for +c., +c.

Then the very next day, 10 January, Beale wrote to Dvořák from Birmingham (another letter in *ADKD*) expressing his pleasure at the news conveyed to him by Littleton.

Actually Dvořák had not only resolved to compose a *Requiem*: he had already begun writing it, on New Year's Day 1890. We can follow his progress in his sketches, his piano-vocal score, and his full score, all preserved in the holdings of the CMM.²⁵ And we have many communications that Dvořák wrote to Czech and German friends concerning the genesis of the work.²⁶

Until now, however, Dvořák's known written correspondence about the *Requiem* with the English showed a virtual vacuum stretching from Beale's above-mentioned letter of 10 January 1890 until a letter Littleton wrote to Dvořák on 24 October that year – where we see that the complicated negotiations concerning publication of the work by Novello were already well underway. From the intervening period we had only a letter from Littleton of 15 July and Dvořák's reply of 27 July, to which we shall refer below. Fortunately, within the past few years four more relevant items of correspondence between Dvořák and Littleton from the year 1890 have surfaced, two in each direction, which partially fill this gap and help us to better understand the composer's dealings with the publisher concerning this work and others.

The first of those items is a letter from Dvořák to Littleton, responding to the latter's request in his above-cited letter of 9 January for news about what shape the *Requiem* was taking. Dated 16 February 1890, this newly-discovered letter of Dvořák was sold in June 2010 by the J. A. Stargardt antiquarian dealer in Berlin to a private collector. I have not been able to establish contact with the purchaser, but the firm's catalogue for the auction provides a transcription of what is evidently the majority of the letter's text.²⁷ Although most of the information it contains only confirms what we know from other sources,²⁸ the letter documents

²⁵) Sketches for the *Requiem*, B. 165 (S 76/1457, 1482, 1550) begun 1 Jan 1890, completed 7 July. Piano-vocal score, B. 517 (S 76/1456) also begun 1 Jan. 1890, completed 18 July. Autograph score (S 76/1455) begun 2 August, completed 31 October.

²⁶) See in *ADKD* Dvořák's letters of 15 Jan., 25 April, 19 May, 14 June, 18 June, 12 Aug., 20 Aug., and 18 Sept. 1890. Also, not in *ADKD*, a recently-discovered letter of 19 June 1890 he wrote to Alois Göbl, published in Tereza Kibicová's article 'Antonín Dvořák nejbližšímu příteli II', *Hudební věda* XVIV (2007) / 3-4, pp. 391-402.

²⁷) See note 14 above. The firm's Geschäftsführer Wolfgang Mecklenburg kindly forwarded my e-mail inquiring about the letter to the purchaser, but I received no response. The quotation in the catalogue does not contain Littleton's name, nor does the catalogue identify the letter's addressee in any way, but from the salutation 'My dear friend', which Dvořák usually used in writing to Littleton, and mainly from the letter's content and context we can safely assume that Littleton was the intended recipient. The date and Dvořák's signature at the end are shown in the catalogue in facsimile.

²⁸) From Dvořák's above-mentioned musical manuscripts for the *Requiem* (see note 25) and, concerning his trip to Russia, correspondence in *ADKD* with Vasily Safonoff.

Dvořák's continued friendly and cooperative communication with Littleton,²⁹ and we might note for example his estimate of the total duration of the *Requiem* – the first mention of that issue in any known correspondence or documents – which at this relatively early stage in his work on the piece was a remarkably accurate forecast of the final outcome.

[1890 February 16, Dvořák to Alfred Littleton]

[text transcribed exactly from the Stargardt catalogue with ellipses denoting passages omitted there:]

My dear friend

[...]

The number one (*Requiem*) is written for chorus (mixed with Solovoices). Nr. 2. the greatest of the whole work “*Dies irae dies illa*” is for chorus³⁰ then follows “*Tuba mirum*” Alt and Bass Solo³¹ with Chorus Liber s[c]riptus Tenor Solo.

Nr. 3. *Quid sum miser till Rex tremendae Soli* and Chorus³²

Nr. 4. *Quartett solo Recordare Jesu pie*³³

That all is ready, now I am about *Confutatis maledictis* and *Lacrymosa*.

When I come in April to England, I hope I shall be able to play you something of my *Requiem*.³⁴ The chairman of the Committee of Birmingham wrote to me some time ago and was very pleased to hear, that I have decided to write a great work for the Festival.³⁵ I think the whole composition will take 1 1/2 hour in performance. Next time (7 March) I go to Russia / Moskow where I conduct a great concert at the imperial rus[sian] Conzert company...³⁶

[...]

Antonín Dvořák
Prague 18 16/2 90.

We then have another of the newly-discovered letters from Littleton to Dvořák deposited in the Hlávka papers. Dated 20 June 1890, it opens with a highly interesting paragraph about the *Mass* (in D major, not the *Requiem*) which we shall discuss later in

29) As mentioned above, it helps a little to fill a very large gap in known messages written by Dvořák to Littleton, from 22 August 1886 to 27 July 1890, during which it is clear that he must have sent Littleton many letters that are now missing.

30) In the completed work the *Dies irae* actually begins as No. 3, indeed for chorus and orchestra without soloists. It follows the relatively brief *Graduale*, No. 2, which begins by repeating the opening words of No. 1.

31) In the completed work No. 4, alto and bass solos plus chorus and orchestra.

32) Definitive No. 5, written for all four soloists, chorus, and orchestra.

33) Definitive No. 6, all four soloists, no chorus.

34) He did: on 25 April 1890 he wrote to V.J. Novotný from London – where he had travelled to conduct his *Eighth Symphony* – saying he was to play the *Kyrie* and *Dies irae* for invited music critics that afternoon (probably in Westwood House). Letter in *ADKD*.

35) This was undoubtedly the above-mentioned letter of 10 Jan. 1890 from Charles G. Beale.

36) 7 Mar. (by the Western calendar) was the expected date of Dvořák's concert in Moscow, as confirmed in a telegram sent to him from Moscow by Vasily Safonoff on 10 Feb. (in *ADKD*). Negotiations concerning this concert had been underway since the previous summer. See Safonoff's letter to Dvořák of 17 July 1889 (in *ADKD*), referring to 'Konzerte von der Direktion der Kaiser[ichen] russ[ischen] Musikgesellschaft in Moskau'. In the end the concert was postponed, and actually took place on 11 Mar. (Western).

connection with that work. As for the *Requiem*, this letter provides the earliest evidence we have of negotiations concerning its publication.

[1890 June 20, Alfred Littleton to Dvořák]

[Letterhead printed in red:] I [or 1?], BERNERS STREET, W:

[Manuscript:]

June 20. 1890

My dear friend

I enclose with much pleasure the cheque for the Mass. We have not done anything about printing it yet. I am still very anxious to see if some day you cannot score it even if only for a small orchestra: please think about this: of course we should have to pay you something more if you do it.

Now with regard to the *Requiem*: I think it is time something was decided: of course I think we [have the] right to publish it here - you remember you promised that we should have all the choral works you write and Simrock was to have all the orchestral and other works. If you want to please Simrock let him have the *Requiem* for the Continent we must have it for England. We have done everything to make your music successful in England and we want to continue to do so. Please consider this matter very seriously and let me know what you think.

With kindest regards to you and Madame

I am
Yours very sincerely
Alfred H Littleton

Very many thanks for the stamps.

To my knowledge this newly-discovered letter is the only source for the information that Dvořák had promised all his new choral works to Novello. If he in fact made such a promise, it constituted a violation of the above-mentioned pledge he had made eleven years earlier to his main publisher Simrock, who was to have right of first refusal to all his new works. Simrock later threatened to enforce that 'agreement' (*Verabredung*, as he called it) in the case of the *Requiem* legally.³⁷ The idea that Novello might have rights to the *Requiem* for England and Simrock for the continent probably came from Simrock himself: the German publisher had proposed a similar arrangement (for England and Germany) already in his above-mentioned letter to Dvořák of 3 November 1889 deposited in the Hlávka papers, concerning the then-unspecified major vocal work Dvořák intended to write for England. But apparently no such arrangement was made, and Simrock felt that Dvořák had circumvented him in negotiating with Novello.

37) See Dvořák's letter to Alois Göbl of 17 Nov. 1890 in *ADKD*. Concerning the original *Verabredung* see (also in *ADKD*) Simrock to Dvořák 8 and 22 Jan. 1879, Dvořák to Simrock 11 Jan. 1879.

One can hardly imagine the *Verabredung* being upheld in court – it was too vague and involved obligations only on Dvořák's part, for which he gained no concrete advantages from Simrock. Nevertheless it played a major role in Dvořák's dealings with the German publisher. I intend to explore this issue soon in a separate study on Dvořák's relations with Simrock in light of the fourteen letters he wrote to Dvořák that I recently found among the papers of Josef Hlávka, mostly coming from the period we are now considering (1889-90).

Dvořák had long since learned not to make hasty promises to publishers, and on 15 July 1890 Littleton had to point out to him (letter in *ADKD*) that his most recent communication (today missing, evidently written after receiving Littleton's of 20 June) still failed to say anything about terms for publication of the *Requiem*. Dvořák responded cagily on 27 July (letter in *ADKD*):³⁸

Respecting the Requiem it is difficult for me (till I have not finished the work) [i.e. 'as long as I have not finished the work'] to dicide or promis something what I later cannot keep – but you can be sure that I give it to you much more like [i.e. 'I would much prefer to give it to you rather] than any other publishers.

In our next newly-discovered letter, of 27 August 1890 (the third and last of the letters from Littleton to Dvořák deposited in the Hlávka papers), the British publisher had to remind him yet again – now with considerable urgency verging on a threat. In addition, he responded negatively to the composer's mention (also in the letter of 27 July) that he would like to have the *Requiem* performed in Prague before Birmingham. But he then continued chattily with family news, documenting the warm personal relationship between the two men. (Charmingly, it seems that Dvořák used blank space on Littleton's letter to practice his English spelling and vocabulary. This may be seen also on the originals of some other letters he received from Littleton that are published in *ADKD* but with omission of Dvořák's jottings.)

[1890 Aug. 27, Alfred Littleton to Dvořák]

[Above the letterhead in a different hand, probably Dvořák's, written very neatly]:

friend freind

[Printed letterhead:]

Westwood House, Sydenham.

[The remainder in manuscript:]

Aug 27. 1890

My dear friend

I am still waiting to hear something definite from you about the Requiem. When you remember that I was the first person to ask you to compose the work [meaning probably in his above-cited letter of 16 May 1889] you will I am sure see that it is not possible for you to give it to another publisher. It is now time that something was settled if the work is to be got out properly and without hurry. I don't think the Birmingham people will like the Requiem to be performed anywhere before it is done by them.

You will I am sure be interested to hear that during our holiday at the seaside our daughter Cissie has become engaged to be married to Mr. Frank Pearson the son of the architect who designed Westwood House. We are all very pleased about it.

With kindest regards and hoping to hear from you very soon

I am
Yours very sincerely
Alfred H Littleton

I am sending this to Prague as I do not know if you are still at Vysoka.

³⁸ Original manuscript in CMM, S 226/54.

[again in the hand found above the beginning of the letter, probably Dvořák's:]

	dt		
		orace	
temps		oration	
		oration	
		occean	
designed		rough	
		Lieutenant	
brother	the		
brater [?]			[‘brater’ = ‘brother’ in Czech]
broder [?]			
sister			
sestra	the		[‘sestra’ = ‘sister’ in Czech]
father	xxx		
		xxxx	

EIGHTH SYMPHONY, B. 163

The next item of correspondence in *ADKD* concerning the *Requiem*, Littleton's letter to Dvořák written two months later on 24 October 1890, indicates that the composer had *still* not said under what terms he would let Novello publish the work. However, the second of his recently-discovered letters to Littleton shows that in the meantime he had offered a different work – his *Eighth Symphony* (in G major) – and even named a price. Dated 20 October 1890, this letter apparently constitutes the opening of Dvořák's eventually-successful negotiations with Novello concerning publication of the symphony. Curiously, it does not even mention the *Requiem*, but as we shall see this letter nevertheless played a role in the publication of that work as well. Also interesting is further evidence this letter provides concerning ongoing tensions between Dvořák and Simrock.³⁹ It confirms the composer's proverbial openness and candour (revealing facts about his dealings with Simrock that weakened his negotiating position with Novello), but also shows his increasing savvy in the matter of what might convince a publisher about a work's value.

Significant is already the salutation: Dvořák commonly opened letters addressed to Littleton and others in England with 'My dear friend', but here that friend is 'dearest' – the first occurrence of this English word at any point in any of Dvořák's known correspondence.⁴⁰

³⁹ These tensions had come to a head in a rapid-fire exchange of six letters from 7 through 12 Oct. 1890, of which the three written by Simrock (8, 10, and 12 Oct.) are among those I recently found among the Hlávka papers; see note 37.

⁴⁰ Followed later by only two more occurrences, on 5 May 1892 and 12 June 1894 (letters in *ADKD*) when his 'dearest friend' was Francesco Berger, Honorary Secretary of the London Philharmonic Society.

[1890 October 20, Dvořák to Alfred Littleton]
Prague 18 20/10 90

My dearest friend,

I would offer you my new Sinfonie in G (major) which obtained a great succes in London as you know. M. Simrock refused [symbol inserted here: an X on a circle] my Mass (last year)

[sideways in the left margin – the same symbol as in the main text above, connected to it by a line and followed directly by:]

NB. If it goes so farther on, I think, M. Simrock will refuse all my works!

for Choor and organ, because he could not pay me [?] ~~such~~ what I have asked [again referring to his *Mass in D major*, which we shall consider shortly] and now ~~could~~ came we did not come to an end with my new Sinfonie,⁴¹ and that is [?] the reason, why I am writing too [?] you about this matter. [again the same symbol] N.B. [apparently referring again to the addendum in the left margin, but with no line connecting to it]

Please let me imediately know what sumn you wuold offer for the work. I have only to remark, ~~xxx~~ that I would ask an reasonable price.

In case, we would come to terms, I would send [?] you imediately an arrangement (bis zum 3. November) for piano duetts ready for sale in. Viemna as the work will be performed at the sane day and Dr Richter will conduct. Would it be possibel to you to ~~ha~~ get ready the (Clavierauszug (zu 4 Händen) if not, I should ask M. Richter ~~he~~ to postpone the first performance for the 3. Concert to be held in Dezember.⁴² Hermann Wolf (Musical Agency Berlin (am Carlsbad Nro 19.) promised me to bye the score and partes and Bülow will conduct,⁴³ as well as the (Museum Konzerte) Frankfurt am Main, where I myself shall conduct my Sinfonie on 7:th of Novenber⁴⁴ have promised me to bye the necessary matorial from [?] the publisher. The Filh: at [?] London ~~xx~~ [?] promised me also to bye it. M. Hallé and [?] M. Manns (there is no doubt) will also bring out my Sinfonie⁴⁵ If the succes in Vienna and Berlin will be like the of London, then all is right!

41) As documented mainly by the exchange of letters mentioned in note 39.

42) In the end the performance in Vienna under Hans Richter did not occur until 4 Jan. 1891. See Richter to Dvořák 29 Nov. 1890 and [5 Jan. 1891], Dvořák to Richter 1 Dec. 1890 and 1 Jan. 1891, all in *ADKD*.

43) Dvořák mentioned this expected performance in Berlin also in his letter to Hans Richter of 1 Dec. 1890 (in *ADKD*) and a letter sent evidently to Hans von Bülow which *ADKD* dates as '[1890]' but which was probably written after the Vienna performance of the symphony on 4 Jan. 1891. In the end the Berlin performance did not take place because Bülow was under the mistaken impression that Dvořák wished no conductor other than himself to lead performances of the work before its publication; Bülow did not realize his mistake until it was too late. See Bülow to Dvořák 22 Feb. 1891 (in *ADKD*).

44) This actually occurred.

45) They did. Charles Hallé conducted the symphony in Manchester on 10 Mar. 1892, August Manns in Edinburgh on 12 Jan. 1891.

This Sinfonie should be I dedicate to ~~our~~ our Kaiser Franz Josef Acadamie for Science and Art because His Majesty was pleased to nominate me the member of the above-mentioned Academy⁴⁶

In haste!!!

Manny greetings
truly yours

Pleas write me [?] in return of post!
Antonín Dvořák

[The following paragraph is circled:]
P.S.

I have just the idea that it is better and shorter to say you the sumn for it. at once: £ £ 200. for my Sinfonie in G major

If you please I shall send you all letters from the Filh. at London (M Berger) M. Richter from [?] Vienna, Herrman Wolf in Berlin The Museum society in Frankfurt Car Müller Director) where they assure me [?] to bye the score and partes.⁴⁷

Littleton's response was to use Dvořák's proposal as leverage in persuading him to settle on terms for the *Requiem*, in a package deal with the symphony. There ensued a very tough process of negotiation over fees, relatively well-documented in the correspondence in *ADKD*⁴⁸ though it is clear that some letters from Dvořák are still missing – including the one where Dvořák finally accepted Littleton's offer as Littleton acknowledged on 13 April 1891. Dvořák received only 100 pounds for the symphony, half what he had requested, but on the other hand 650 pounds for the Requiem – the same as

46) Dvořák had been named one of the original full members of this Academy in a document issued by Emperor Franz Josef on 20 April 1890. (See *ADKD* Vol. 10, pp. 100-01.) His autograph score of the *Eighth Symphony* (completed 8 Nov. 1889) and the score as published by Novello in 1892 both bear the following inscription (in both cases in Czech only):

Za přijetí do České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy slovesnosti a umění.

(For acceptance into the Czech Academy of Emperor Franz Joseph for Sciences, Literature, and Art.)

See Klaus Döge's 2004 critical edition of the symphony (London, etc.: Ernst Eulenburg Ltd., p. XI.)

This letter to Littleton helps to clarify the meaning of the dedication itself, whose wording leaves us somewhat in doubt about the identity of the dedicatee. The letter tells us that the symphony is dedicated to the Academy, but apparently as an expression of thanks to the emperor. As to the meaning of Dvořák's expression 'should I dedicate', this is clarified by his use of the word 'should' in other places, including a passage earlier in this letter: 'I should ask Mr. Richter to postpone'. By 'should' he does not mean 'ought to' but simply 'would'.

47) The letters from Francesco Berger and Hermann Wolf presumably existed, but are now missing. The one from Hans Richter, dated 13 Oct. 1890, is another of those that I recently found in the Josef Hlávka papers.

48) Littleton to Dvořák 24 Oct., 7 Nov., 19 Nov., and 31 Dec. 1890; 5 Feb., 15 Feb., and 3 Mar. 1891. Novello to Dvořák 10 Dec. 1890. Charles Beale to Dvořák 25 Feb. 1891. Dvořák to Littleton 21 Mar. 1891. A letter to Dvořák of 5 April 1891 from the Edward Schuberth music publishing house in New York even suggests he may have explored the possibility of having these works published in America.

for the much longer *St. Ludmila* – an amount which was by far the highest fee he ever received for any work.⁴⁹

MASS IN D MAJOR, B. 153/175

And now we can turn our attention to the story of that other work that keeps cropping up in the letters we are examining: the *Mass in D major*, originally composed in 1887 for chorus, soloists, and organ (as B. 153) for the consecration of the chapel in the stately home of Josef Hlávka in Lužany. Dvořák had opened negotiations with Fritz Simrock concerning publication of this work already in 1888, but Simrock was not enthusiastic and apparently kept the composer waiting for responses to his letters for long periods of time.⁵⁰ On 18 November 1889, in one of his letters deposited in the Hlávka papers, he finally gave Dvořák a negative answer.⁵¹ The experience of these negotiations evidently left a bitter taste in Dvořák's mouth, as we see from his reference thereto in his letter to Littleton of 20 October 1890 presented above.⁵²

In the meantime, on 30 September 1889, Simrock had written to the Novello firm in London inquiring whether *they* might be interested in the *Mass*. His letter is missing, but is acknowledged in Novello's reply of 11 November 1889 – a letter in the holdings of the CMM published here for the first time:⁵³

[1889 Nov. 11, Novello to Simrock]
[Bold = printed. Otherwise manuscript.]
I, Berners Street, W.

[NOVELLO'S graphic logo]
London, d. 11 Nov. 1889.

NOVELLO, EWER & CO., MUSIC PUBLISHERS, R 13/11
OFFICE OF "THE MUSICAL TIMES," / 1, BERNERS STREET, W., R 13/11
80 & 81, QUEEN STREET,

49) See note 4. To my knowledge no one has yet attempted to calculate the income Dvořák received for his musical stage works, which was mainly in the form of royalties, i.e. percentages of receipts from sales of tickets to performances. *ADKD* includes all of Dvořák's known contracts with theatres covering general terms for royalties – see Vol. 9 (Prague: Editio Bärenreiter Praha, 2004), pp. 422-78 – but none of the numerous receipts held in archives documenting specific amounts he actually received, which, according to the commentary in *ADKD* (*ibid.*, p. 425, English version p. 431) would 'extend this section beyond manageable proportions'. I would guess that the only musical stage work which might in the long run have earned Dvořák more than the equivalent of 650 pounds (in fact would almost certainly have done so) was the opera *Rusalka*, which however had its premiere only three years before his death and royalties for which went mainly to his heirs.

50) See in *ADKD* Dvořák to Simrock 26 July 1888, then 28 June, 7 July, and 11 July 1889; Simrock to Dvořák 27 July 1888, then 24 June, 29 June, 8 July, and 14 Oct. 1889.

51) Dvořák's immediate response to Simrock's rejection is unknown – it is clear that part of his correspondence with the German publisher during this period is still missing – but on 3 Jan. 1890 he wrote to him (letter in *ADKD*): 'After you kept me waiting with the Mass, the same thing might happen with the symphony.' (Nachdem Sie mich mit der Messe sitzen ließen, kann es ja auch mit der Sinfonie so gehen.)

52) See also Dvořák to Simrock 11 Oct. 1890 (in *ADKD*).

53) S76 1313. Jitka Slavíková provides a Czech-language paraphrase in *Kontakty...*, p. 222 and *Dvořák a Anglie...*, p. 125 (in both cases *op. cit.*, note 6).

CHEAPSIDE, LONDON, E.C.
21, EAST 17TH STREET,
NEW YORK.

BOOKBINDING WORKS,
111, 115 & 115, SOUTHWARK STREET, S.E.

STEAM PRINTING WORKS
69 & 70, DEAN STREET, SOHO, W.
LONDON.

Herrn N. Simrock, Berlin.

In Erwiderung Ihrer geehrten Zuschrift vom 30ten Sept. glauben wir kaum dass wir Ihrer Offerte von Dvořák's neue Messe annehmen werden können, da dieselbe nicht für Orchester geschrieben ist.

Immerhin würde es uns sehr freuen wenn Sir uns, entweder das Manuscript oder vielleicht ein Exemplar, zuschicken könnten um das Werk durchzusehen.

Zeichnen wir,
Hochachtungsvoll,
Novello & Co
p. H:R:C

[on the back side:]
1889.
Berlin, 11. November
Novello, Ewer & Co.
R / 15/11
R / 13/11

The body of the letter in English translation:

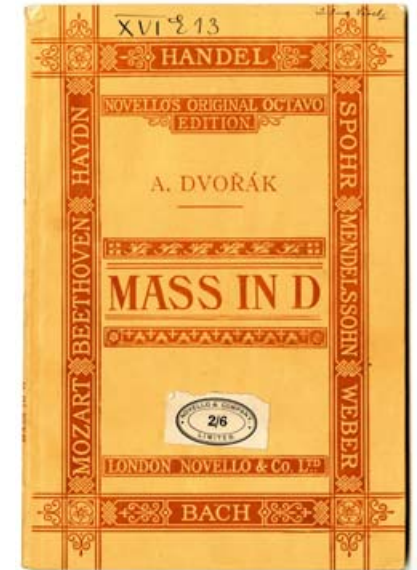
Mr. N. Simrock, Berlin

In reply to your esteemed letter of 30 Sept., we hardly believe that we shall be able to accept your offer of Dvořák's new mass, because it is not written for orchestra.

Nevertheless we should be very pleased if you send us either the manuscript or perhaps a [printed?] copy so that [we could] look through the work.

We sign ourselves with great respect,
Novello & Co
p. H:R:C

Rather amazingly, only four days later Novello acknowledged receipt from Simrock not only of the *Mass* but of another work, and already passed a verdict – a negative one – as we see from another of the letters I recently found in the Hlávka papers, forwarded

Antonín Dvořák: *Mše D dur*, op. 86 / *Mass in D major*, Op. 86
Tisk / Print, Novello and Company,
London, nedatováno / undated
NM-ČMH XVI E 13

by Simrock to Dvořák together with his own above-mentioned letter of 18 November 1889 saying that he, too, had no interest in publishing the *Mass*.

[1889 Nov. 15, Novello to Simrock]

[Same printed letterhead as on the letter of 11 Nov. 1889 above, followed by the date:]
London, d. 15. Nov. 1889.

Herrn N. Simrock, Berlin.

Die Messe und opus 79 von Dvořák haben wir durchgesehen, bedauern aber sehr dass wir dieselben nicht annehmen können. – Das Manuscript senden wir eingeschrieben zurück und danken Ihnen bestens für Ihre freundliche Offerte.

Hochachtungsvoll,
Novello + C^o
p. N:R:G.

The body of the letter in English translation:

Mr. N. Simrock, Berlin.

We have looked through the *Mass* and opus 79 by Dvořák, but regret very much that we cannot accept them. – We are returning the manuscript herewith and thank you very much for your friendly offer.

With great respect,
Novello + C^o
p. N:R:G.

Opus 79 is the *Psalms 149*, which Dvořák had composed in 1879 for male chorus and orchestra (B. 91) and which remained unpublished in that version under after his death, but which he had rescored in 1887 in a version for mixed chorus and orchestra (B. 154) that Simrock had already published in 1888, i.e. a year before the correspondence we are presently considering. Could it be that Simrock was offering Novello the original version?⁵⁴ I think not: rather, I suspect what he was offering Novello in the case of both the *Mass* and the *Psalms* was the possibility of shared rights – English rights for Novello, German rights for himself. As we have seen, that is exactly what he had proposed two weeks earlier in his letter to Dvořák of 3 November 1889 for the unspecified new vocal work Dvořák was to write for England.

As for the *Mass*, the first reference to this work in Dvořák's own known correspondence with anyone in England occurs in the newly-discovered letter of 20 June 1890 from Littleton presented above, which shows that Novello – seven months after expressing reservations to Simrock about lack of orchestral accompaniment and then rejecting Simrock's offer – had accepted the work directly from Dvořák, in its form with organ accompaniment. Let us recall the relevant passage:

54) Actually Dvořák himself had offered the *Psalms 149* to Novello in its original version in 1886, though Simrock may not have known this. Apparently no agreement had been reached. See in *ADKD* Littleton to Dvořák 27 Jan. 1886 and Dvořák to Littleton 20 Feb. 1886.

I enclose with much pleasure the cheque for the *Mass*. We have not done anything about printing it yet. I am still very anxious to see if some day you cannot score it even if only for a small orchestra: please think about this: of course we should have to pay you something more if you do it.

As it turned out, Novello published this work only in an orchestrated version, which Dvořák produced at Littleton's request in 1892 (B. 175), and a piano-vocal reduction thereof made by Berthold Tours whereby the organ version served only as an aid.⁵⁵ Nonetheless it is interesting to know what only this newly-discovered letter tells us: that Novello accepted the *Mass* in its original form and paid Dvořák for it.⁵⁶

This brings us to the last of the newly-discovered letters I wish to present in this study: a letter from the Novello firm to Josef Hlávka (who by now had become Dvořák's close personal friend) testifying to Dvořák's feeling of devotion toward him and his concern that the dedication on the published piano-vocal score of the *Mass* meet with his approval:

[18 January 1895, Novello to Josef Hlávka]

[Same printed letterhead as on the letters of 11 Nov. and 15 Nov. 1889 presented above, followed by the date:]
London, Januar 18 1895

R 13/11 / R 13/11
Herrn Joseph Hlávka
Prag
Sehr geehrter Herr!

Auf Wunsch des Herrn Dr Antonín Dvořák in New York senden wir Ihnen einliegend einen Probeabzug des Titel Blattes seiner "Messe in D" welche Ihnen gewidmet ist, und die wir nächstens veröffentlichen werden.

Wollen Sie die Freundlichkeit haben uns mitzutheilen ob Sie die Widmung: "Panu Jos. Hlávkoví" so korrekt finden, da hier niemand Böhmisches liest. Sollten Sie irgend welche sonstigen Vorschläge bezw. des Titel Blattes zu machen haben, so bitten wir uns gefl. [= gefällig] baldige Nachricht, und werden wir dieselben gerne berücksichtigen.

Hochachtungsvollst ehrgebenst
Novello & Ewer

55) See the 'Vydatelská zpráva' (also translated into English as 'Editor's Notes') at the rear of Jarmil Burghauser's critical edition of the original version (Prague: Editio Supraphon, 1970), pages not numbered. Novello did not publish a full score, but only the piano-vocal reduction and performing parts for the orchestra. Relevant correspondence in *ADKD*:

Littleton to Dvořák 13 April and 16 Oct. 1891.

Dvořák to Littleton 26 Feb., 3 Mar., 21 July, and 25 Aug. 1892.

Dvořák to Novello 14 June 1892.

Novello to Dvořák 16 Nov. 1892.

Dvořák to Jindřich Geisler 24 Jan. 1893.

Dvořák to Alois Göbl 14 Mar. 1893.

56) The amount of the payment remains unknown.

The body of the letter in English translation:

Very honoured Sir!

At the wish of Mr. Dr. Antonín Dvořák in New York we are enclosing a proof copy of the title page of his 'Mass in D' which is dedicated to you, and which we shall soon publish.

Would you be so kind as to tell us whether you find the dedication "Panu Jos. Hlávkoví" [to Mr. Jos. Hlávka] to be correct, because nobody here knows how to read Czech. Should you have any other suggestions concerning the title page, we ask you kindly to let us know soon, and we shall be glad to take them into account.

With the greatest respect, [your] most devoted

Novello & Ewer

It was this communication from Novello to which Hlávka referred in a moving letter to Dvořák of 2 April 1893 (in *ADKD*), here quoted in English translation from the original Czech:⁵⁷

We were very pleased to hear that you have finally published your Mass in D major. And it was no small surprise when I received from Mr. Novello the title of this publication with the dedication in Czech for my inspection. I have been 'honoured', as one says, by this sort of intention many times already, and I have always rejected it, [saying] that in principle I cannot accept any dedication; so you are the first and the only one whom I thank for your dedication with a sincere heart, and I can assure you that I also fully acknowledge the honour you wished to show me through this dedication.

CONCLUSION

With this heart-warming letter from Josef Hlávka we bring to a close our generally heart-warming story of Dvořák's relations with Alfred Littleton and the Novello publishing house – but only for the time being. Additional evidence will undoubtedly surface; the breadth of that 'yawning' gap in the known letters Dvořák sent to Littleton, for instance, will probably continue to diminish. More than a century after Dvořák's death, it is clear that possibilities for finding new sources of information helpful in understanding his life and work are far from being exhausted.

57) Original manuscript in CMM, S 76/573. Transcription according to *ADKD* given in the Czech version of this article, p. 22.

Korespondence Antonína Dvořáka neobsažená v souborné kritické edici

DAVID R. BEVERIDGE

Antonín Dvořák
Fotografie / Photograph,
Edm. Tietz, Wien, 1882
NM-ČMH-MAD S 226/1050

Už před jedenácti lety vyšel osmý, poslední svazek korespondence z monumentální desetisvazkové souborné kritické edice nazvané *Antonín Dvořák. Korespondence a dokumenty* (dále *ADKD*), kterou připravil editorský tým pod vedením Milana Kuny.¹ Od roku 1985, kdy byla dokončena hlavní suma práce na zpracování korespondence, však uplynulo více času: šestadvacet let.² Z přibližně 2850 položek písemných sdělení obsažených v této edici bylo asi 600 publikováno poprvé, což je výsledkem rozsáhlého mezinárodního průzkumu a bádání editorského týmu.

Během svého vlastního několikaletého intenzivního dvořákovského bádání jsem narazil na devadesát čtyři dalších písemných sdělení či jejich fragmentů, které nejsou obsaženy v *ADKD*. Tím se celkový počet zvyšuje jen o ca 3%, přesto však sdělení poskytují nové důležité informace o skladatelově životě a díle, takže tato krátká zpráva, která přináší prozatímní shrnující aktualizaci, má své oprávnění. Niže otištěná tabulka samozřejmě nemůže mít konečnou platnost, přinejmenším proto, že další dosud neznámé položky Dvořákovy korespondence se téměř každý rok objevují v aukčních katalozích. Ani bych nebyl překvapen, kdybych přehlédl položky, které již byly citovány v nové, neustále se rozrůstající dvořákovské literatuře.

Největší jednorázový nálezkem korespondence neuvedené v *ADKD* je soubor devětatřiceti písemných sdělení, která Dvořák napsal svému blízkému příteli Aloisi Göblovi, včetně jedné fotografie s věnováním, uvádějícím datum a místo. Vše zůstalo v soukromém majetku až do konce 90. let 20. století, kdy osmnáct položek odkoupil Nadační fond Pražský podzim a zbytek České muzeum hudby.³ Jak ukazuje tabulka, veškerá tato korespondence již byla publikována – položky zakoupené Nadačním fondem Pražský podzim

- 1) *Antonín Dvořák. Korespondence a dokumenty*, red. Milan Kuna, 10 sv., Editio Supraphon / Editio Bärenreiter, Praha 1987–2004.
- 2) Viz předmluvy Milana Kuny k celé edici (sv. 1, str. 8–51, předmluva datována květnem 1983) a k přijaté korespondenci (sv. 5, str. 8–26, předmluva datována 1985).
- 3) Podrobnosti viz KIBICOVÁ, Tereza. (Bibliografická citace v seznamu pod tabulkou na konci této zprávy.)